

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ХАРЧУВАННЯ ТА ТОРГІВЛІ

ТАРАСОВА ТЕТЯНА ОЛЕКСІЇВНА

УДК 657.44: 65.016

**ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ
ТОРГІВЛІ**

Спеціальність 08.00.09 – Бухгалтерський облік, аналіз та аудит
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Харків – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Харківському державному університеті харчування та торгівлі Міністерства освіти і науки України.

Науковий консультант: доктор економічних наук, професор
Крутова Анжеліка Сергіївна,
Харківський державний університет харчування та торгівлі,
завідувач кафедри фінансів, аналізу та страхування

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Євдокимов Віктор Валерійович,
Житомирський державний технологічний університет,
ректор;

доктор економічних наук, доцент
Височан Олег Степанович,
Національний університет «Львівська політехніка»,
професор кафедри обліку та аналізу;

доктор економічних наук, доцент,
Назарова Каріна Олександрівна,
Київський національний торговельно-економічний
університет,
завідувач кафедри фінансового аудиту.

Захист дисертації відбудеться «27» червня 2017 року о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.088.02 у Харківському державному університеті харчування та торгівлі за адресою: 61051, м. Харків, вул. Клочківська, 333, ауд. 45.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Харківського державного університету харчування та торгівлі за адресою: 61051, м. Харків, вул. Клочківська, 333.

Автореферат розісланий «26» травня 2017 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради, к.е.н., проф.

Л.М. Янчева

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Трансформація підприємницької ідеї в господарську діяльність можлива за умов перенесення інновацій у ринкове середовище, створення нових підприємницьких структур, які дають можливість бізнесу та державі ефективно боротися за власне існування в умовах жорсткого конкурентного середовища сьогодення. Дослідження, проведене Техаським університетом, виявило, що 85% бізнес-структур повністю залежать від обліково-аналітичних ресурсів, що генеруються в режимі реального часу багатовимірними системами управління; 43% компаній, які не мають плану безперебійного функціонування, у разі виникнення кризової ситуації не здатні відновити власну діяльність. Разом з тим, суб'єкти господарювання, які склали план попереджувальних заходів у сфері інформаційної безпеки, контролінгу, логістики, енергозаощадження в непередбачених обставинах, мали суттєво менші, у 2,5 рази втрати доходів. Наведене актуалізує питання запровадження міжнародних стандартів безперервності бізнесу та реалізації державних програм сталого розвитку вітчизняними підприємствами торгівлі.

У даному контексті в липні 2016 року Міністерством економічного розвитку і торгівлі України за підтримки ООН розпочато проведення національних консультацій з адаптації та локалізації порядку денного з питань розвитку до 2030 року та 17 Цілей Сталого Розвитку. Крім того, Мінекономрозвитку України розроблено план заходів із імплементації розділу IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею» Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством із атомної енергії та їхніми державами-членами на 2016–2019 роки, зокрема й стосовно 13 розділу Угоди «Торгівля та сталий розвиток». Згідно нормативних актів ефективність управління ґрунтується на загальновідомій доктрині сталого розвитку, яка виходить з головного припущення, що управлінські рішення та їх наслідки повинні базуватися на економічній, соціальній та екологічній відповідальності бізнесу. Такий підхід визначає загальний вектор онтогенезу бізнес-одиниці, який заснований на чотирьох спільних науково-дослідних областях: промислової екології і економіки, кругових бізнес-моделях і дизайнах продукту, екологічно чистих технологіях та ефективності використання ресурсів. Зазначене вимагає змін теоретичних і методологічних підходів до бухгалтерського обліку як ключової функції управління.

В умовах орієнтації системи управління на концепцію сталого розвитку процес формування обліково-аналітичного забезпечення виходить на якісно новий рівень, що дозволяє управляти бізнес-процесами, які відповідають за зміни в структурі капіталу; оперативно відновлювати діяльність після кризових станів; мінімізувати фінансові збитки; задовольняти вимоги клієнтів, акціонерів, управлінців; підтримувати ділову репутацію.

Аналіз сучасних наукових джерел доводить, що дослідження формування обліково-аналітичного забезпечення сталого розвитку суб'єктів господарювання традиційно проводилися за двома напрямками – економічним (управлінським) та бухгалтерським. Дослідженням економічного аспекту переймалися М. Белоусенко, М. Ван Бреда, Р. Ентоні, І. Калінська, Е. Леоте, І. Лізан, А. Мазаракі, Н. Мазур,

К. Маренич, М. Мунітц, В. Патон, П. Саблук, Г. Сімон, Е. Хендриксен, Т. Устименко, Н. Цопа, В. Шевчук, А. Шульга, в працях яких основну увагу приділено інформаційному забезпеченню як інструменту інформаційної підтримки системи менеджменту. При цьому актуальність питання обумовлювалася нагальною потребою уніфікації та стандартизації процесів управління сталим розвитком, а також імплементацією серії міжнародних стандартів ISO 9000 «Системи менеджменту якості».

Актуалізацією проблеми визначення ролі обліково-аналітичного забезпечення управління займалися М. Бенько, О. Височан, Л. Гнилицька, Т. Гоголь, Я. Гринчишин, Д. Грицишен, Т. Давидюк, С. Діпіаза, Т. Єфименко, В. Євдокимов, Р. Екклз, В. Жук, М. Корягін, А. Крутова, Л. Ловінська, К. Назарова, О. Орлова, О. Петрук, А. Пилипенко, О. Столяренко, А. Янчев та інші вчені, які досліджували структурно-функціональну регламентацію обліково-аналітичного процесу, формування інструментарію організації та перспективного планування бухгалтерського обліку в контексті моделювання звітності сталого розвитку. Безумовно, обидва підходи пов'язані між собою, тому доцільно здійснювати науковий пошук комплексно, пропонуючи напрями розширення інформаційних можливостей системи обліково-аналітичного забезпечення управління сталим розвитком, що надасть підтримку управлінню в системі координації бізнес-процесів.

Наявність проблем розвитку соціо-еколого-економічних відносин у суспільстві, необхідність удосконалення трансляційних можливостей облікового процесу відповідно до сучасних інформаційних потреб, необхідність оптимізації ризику обліково-аналітичного забезпечення та усунення наслідків загроз через систему резервів обумовлюють потребу реформування теоретико-методологічних засад розвитку та впровадження системи обліково-аналітичного забезпечення управління сталим розвитком у контексті онтогенезу підприємств торгівлі.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Обраний напрям досліджень відповідає загальній тематиці наукових досліджень кафедр бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування й фінансів, аналізу та страхування Харківського державного університету харчування та торгівлі за темами «Організаційно-методичні аспекти удосконалення обліку та контролю в акціонерних товариствах» (номер державної реєстрації 0108U009988), особистий внесок автора полягає в розробці методологічних рекомендацій підтримки ризик-менеджменту в системі обліково-аналітичного забезпечення акціонерних товариств; «Організація обліку та контролю розрахункових операцій: теорія, методологія, практика» (номер державної реєстрації 0110U007985), особистий внесок автора полягає в розробці рекомендацій із проектування міжфункціональної технології контролю розрахунків на підприємствах торгівлі; «Обліково-інформаційне забезпечення управління на підприємствах торгівлі, ресторанного та готельного господарства» (номер державної реєстрації 0113U002001), зокрема, автором запропоновано методологічні засади формування обліково-аналітичного забезпечення управління в системі контролінгу; «Організаційно-методичні аспекти обліку та аудиту витрат в управлінні підприємств індустрії гостинності» (номер державної реєстрації 0114U006539), автором запропоновано механізм створення архітектури підприємства, яка є основою для моделювання інформаційної структури організації шляхом виокремлення трьох

рівнів центрів відповідальності: профіт-центру, сервіс-центру та центру витрат; «Управління фінансовою безпекою підприємств торгівлі» (номер державної реєстрації 0114U006526), особистий внесок автора полягає в розробці рекомендацій для визначення основних індикаторів загроз безперервності діяльності, що охоплюють основні сфери бізнесу підприємства торгівлі (взаємодія зі споживачами, ціннісні пропозиції, економічна інфраструктура і фінансова ефективність).

Наукове дослідження здійснювалося за сприяння Міністерства освіти і науки України відповідно до наказу МОН України «Про результати конкурсного відбору проектів наукових досліджень і розробок» від 31.10.2014 р. № 1243 за темою «Інноваційні технології формування інформаційно-аналітичних ресурсів управління підприємницькою діяльністю» (номер державної реєстрації 0115U001116), особисто автором узагальнено теоретичні положення та розкрито сутність обліково-аналітичного забезпечення управління сталим розвитком підприємств торгівлі в контексті міжнародної трансформації парадигми системи бухгалтерського обліку та широкої інформатизації суспільно-економічних відносин; відповідно до наказу МОН України «Про затвердження переліку проектів фундаментальних і прикладних досліджень та науково-технічних (експериментальних) розробок» від 31.10.2016 р. № 1296 за темою «Формування, реалізація та розвиток конкурентних переваг підприємств вітчизняного ритейлу в умовах євроінтеграції» (номер державної реєстрації 0117U004336), особисто автором запропоновано науково-практичний підхід до розрахунку інтегрального показника ризику безперервності діяльності, що базується на оцінці впливу показників використання потенціалу життєвого циклу вітчизняних підприємств роздрібною торгівлі на джерела формування детермінант їх конкурентних переваг.

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження є виявлення проблемних аспектів формування обліково-аналітичного забезпечення управління сталим розвитком підприємств торгівлі та наукове обґрунтування теоретико-методологічних положень для їх вирішення в умовах нестабільності бізнесу.

Для досягнення мети в роботі поставлено та вирішено наступні завдання:

- розробити теоретичне обґрунтування принципу безперервності бізнесу як концептуальної основи сталого розвитку підприємств торгівлі;
- поглибити теоретичні засади формування системи обліково-аналітичного забезпечення управління торговельними бізнес-процесами;
- дослідити діалектику розуміння системоутворюючих компонентів бухгалтерського обліку як засобу подолання інформаційної асиметрії;
- поглибити методологічні засади формування обліково-аналітичного забезпечення управління в контексті онтогенезу підприємства торгівлі;
- обґрунтувати організаційно-координаційний характер бухгалтерського обліку в забезпеченні сталого розвитку підприємств торгівлі;
- оцінити вплив онтології безперервності бізнесу в умовах відновлення діяльності суб'єкта господарювання;
- зменшити ентропію сучасної парадигми обліково-аналітичного забезпечення ризик-менеджменту;

- удосконалити методологічні положення формування системи резервів як облікового інструменту забезпечення сталого розвитку;
- розробити методичний інструментарій використання резервів як джерела покриття ризиків обліково-аналітичного забезпечення;
- виявити особливості концептуального середовища контролінгу як міжфункціональної технології управління сталим розвитком підприємств торгівлі;
- поглибити методологічні аспекти моделювання систем контролінгу цінової політики в торгівлі;
- науково обґрунтувати атрибутивні параметри професійного судження як основи інноваційного розвитку обліково-аналітичного забезпечення управління;
- виявити напрями розширення трансляційних можливостей обліково-аналітичного забезпечення в системі національних рахунків;
- розробити концептуальну модель обліково-аналітичного забезпечення управління сталим розвитком торгівлі в умовах інституційних перетворень.

Об'єктом дослідження є процес формування обліково-аналітичного забезпечення управління сталим розвитком підприємств торгівлі.

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методологічних, науково-методичних та практичних засад формування обліково-аналітичного забезпечення управління сталим розвитком підприємств торгівлі в умовах інституційних перетворень.

Методи дослідження. Методологічною основою пізнання об'єкта наукового дослідження стало застосування наукових постулатів теорії системного розв'язання проблем формування обліково-аналітичного забезпечення на мікро- та макрорівнях управління сталим розвитком. У дисертації реалізовано інтегрований підхід, виходячи з дотримання принципу відповідності вимогам економіки та суспільства, безперервності розвитку професійних компетенцій, комплексного підходу до організації системи обліково-аналітичного забезпечення управління вітчизняними підприємствами торгівлі та єдності із принципом диференційованого підходу, інтегративних тенденцій у бухгалтерському обліку, аналізі та контролінгу.

Методологічною основою пізнання об'єкта дослідження стало застосування наукових постулатів теорії системного розв'язання проблем формування та функціонування інтегрованих обліково-аналітичних систем на мікро- та макрорівнях управління. У ході роботи над дисертацією використовувалися загальнонаукові методи: аналіз, синтез, індукція, дедукція, конкретизація, абстрагування, метод історичного й логічного дослідження. Задіяні методичні прийоми: вибірка, узагальнення, моделювання, огляд, підрахунок, порівняння, тестування. Методи діалектичного та системного аналізу застосовувалися під час дослідження розвитку технологій формування обліково-аналітичного забезпечення управління під впливом процесів глобалізації та конвергенції, а також під час аналізу практичного досвіду різних економік світу щодо формування обліково-аналітичного забезпечення управління та моніторингу сталого розвитку; порівняння – під час проведення аналізу вимог національних та міжнародних нормативних актів різного рівня до структури, етапів та рівнів обліково-аналітичних систем; методи компаративного аналізу – під час розробки науково обґрунтованої класифікації

видів інформаційної асиметрії та центрів фінансової й матеріальної відповідальності; групування – для ідентифікації загроз фінансово-економічній безпеці суб'єктів господарювання та оптимізації системи резервів торговельного підприємства; структурно-логічного упорядкування – для теоретичного обґрунтування складових глобальної моделі обліково-аналітичного забезпечення управління сталим розвитком економіки в системі національних рахунків; моделювання – при побудові функціональної моделі обліково-аналітичного забезпечення бізнес-процесів у торгівлі, багатовимірної моделі нереляційних баз даних гіперкубу організаційної структури фінансової та матеріальної відповідальності, моделі розвитку трансляційних можливостей обліково-аналітичного забезпечення управління безперервністю бізнесу в системі контролінгу; графічний – для наочного подання результатів дослідження; економіко-математичні – під час побудови агрегованого показника якості професійного судження фахівця та розрахунку інтегрального показника ризику безперервності діяльності; процесний підхід – для функціонально-результативної декомпозиції бізнес-процесів підприємств торгівлі. Для розкриття генезису системи обліково-аналітичного забезпечення управління та діалектики її цільового спрямування використано принцип наукової абстракції. Для дослідження онтологічних особливостей безперервності діяльності як основи формування соціально-відповідальної економіки та впливу глобалізаційних процесів на сталий розвиток суспільства застосовано методи філософського пізнання.

Інформаційною базою дослідження є наукові джерела (монографічні праці, наукові статті вітчизняних і зарубіжних вчених з проблем розвитку теорії і методології бухгалтерського обліку, концепцій сталого розвитку, системи національних рахунків та інтегрованої звітності, ризик-менеджменту, економічної теорії, політичної економії; матеріали науково-практичних конференцій і семінарів); нормативно-правові документи, що регулюють ведення бухгалтерського обліку і формування фінансової звітності в Україні; офіційні дані Всесвітньої комісії Організації об'єднаних націй, Державної служби статистики України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Держспоживстандарту України; інформаційні комюніке міжнародних організацій з питань сталого розвитку (Глобальна мережа організацій із запровадження Моделі досконалості (EFQM), Міжнародна рада інтегрованої звітності (IIRC), Світовий банк (World Bank), Всесвітній економічний форум (World Economic Forum), Глобальна ініціатива з рейтингів сталого розвитку (GISR)); матеріали громадських спілок України (Економічний дискусійний клуб, Палата аудиторів і бухгалтерів України, Асоціація приватних роботодавців); спеціалізовані фахові Інтернет-сайти; дані фінансової, статистичної, управлінської звітності та внутрішніх регламентів підприємств.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретичних і методологічних постулатів формування обліково-аналітичного забезпечення управління сталим розвитком підприємств торгівлі та розробці інноваційного інструментарію імплементації стандартів сталого розвитку і якості менеджменту в систему бухгалтерського обліку.

Зміст найбільш суттєвих наукових результатів, одержаних особисто автором, полягає в наступному.

Вперше:

формалізовано комплекс пов'язаних біфуркаційними зв'язками внутрішніх (цільова спрямованість, часовий вимір, технологічна, організаційна та функціональна структура, внутрішня інформаційна асиметрія) та зовнішніх (кон'юнктура ринку, конкурентне середовище, рівень монополізації та науково-технічного прогресу, державне регулювання та зовнішня інформаційна асиметрія) системоутворюючих компонентів бухгалтерського обліку. Це дозволило оцінити граничний стан обліково-аналітичного забезпечення управління сталим розвитком, який гіпотетично може бути досягнуто під впливом інтеграційних процесів та емерджентності дисипативних структур системи бухгалтерського обліку; надати сучасну інтерпретацію майнових інтересів користувачів; знизити інформаційні ризики й подолати інформаційну асиметрію в контексті онтогенезу суб'єкта господарювання;

сформовано багатовимірну модель організації бухгалтерського обліку через призму нереляційних баз даних гіперкубу організаційної структури фінансової та матеріальної відповідальності, вимірники якого характеризують ефективність діяльності структурних підрозділів у часовому вимірі безперервності діяльності за життєвим циклом сталого розвитку бізнесу, що дозволило побудувати інформаційну архітектуру ліній відповідальності та сприяло налагодженню агрегованої інформаційної взаємодії між функціональними фінансовими підрозділами й операційними клієнтськими центрами створення вартості підприємствами торгівлі;

визначено методологічні аспекти обліково-аналітичного забезпечення з інформаційної підтримки ситуаційного, процесного, інтегрованого та безперервного ризик-менеджменту на основі концепції безперервності бізнесу, що дозволило визначити критерії прийняття ризиків на основі професійного судження, розробити методіку оцінки зміни вартості капіталу під впливом ризику та побудувати сценарії нівелювання небажаних подій в умовах обмеження господарських ресурсів;

запропоновано морфологічну матрицю оцінки професійного судження бухгалтера як продукту інтелектуальної діяльності, яка визначає ступінь пріоритетності критеріїв оцінювання професійної придатності за кількісними і якісними параметрами, що надало можливість сформувати ефективний інструмент управління і мотивації обліково-аналітичного персоналу, який базується на визначенні агрегованого показника якості професійного судження фахівця.

Удосконалено:

засади визначення філософсько-економічного змісту та місця принципу безперервності діяльності в системі фундаментальних положень бухгалтерського обліку на основі запровадженої системи факторів-індикаторів загроз подовження діяльності, яку доповнено економічними, політичними та форс-мажорними факторами зовнішнього середовища, а до внутрішніх додано біхевіористичні та структурно-адміністративні. Це надало можливість розробити онтологічну модель безперервно діючого підприємства та дозволило сформувати методологічний базис запровадження стандартів безперервності бізнесу, якості менеджменту, інформаційної, соціальної та екологічної безпеки;

функціональну модель обліково-аналітичного забезпечення, що являє собою інформаційну конструкцію адміністративного бізнес-процесу, яка, на відміну від існуючих, ураховує взаємозв'язки між комунікаційними каналами та накопиченими знаннями, що надало можливість побудувати структурно-логічну схему торговельно-технологічної комунікації основних бізнес-процесів товароруку (постачання товарів, передпродажне обслуговування та післяпродажне обслуговування покупців) із допоміжними процесами, що забезпечують управління кадровим потенціалом, інформаційними ресурсами, ІТ-технологіями, фінансовими потоками, дослідженнями та розвитком;

методологічні положення економічного аналізу в частині функціональної, фінансової та ринкової діагностики безперервності бізнесу, відмінність яких полягає у розширенні інструментарію PEST та SWOT аналізу та запровадженні когнітивної технології, яка заснована на моделюванні господарської ситуації виникнення когнітивного дисонансу із сталим розвитком бізнес-одиниці, що дозволило запропонувати граф рефлексивної залежності між факторами-індикаторами сталого розвитку, цільовими факторами утримання цінності й важелями впливу на контрольні точки діагностики кризи подовження бізнесу;

методологічний підхід до моделювання просторово-часового континууму управління системою резервів, який базується на виокремленні резервів підприємства залежно від умов зовнішнього середовища (регуляторів оцінки активів і капіталу), та внутрішніх правил (регуляторів формування джерела відшкодування витрат), що дозволило підвищити якість організації моніторингу системи попереджувальної протидії, яка впорядковується організацією бухгалтерського обліку, надає ризикам вартісну оцінку та пропонує механізм протидії у вигляді бухгалтерських інструментів за видами динамічного непередбачуваного (переоцінка, розрахунок курсових різниць, капіталізація) і статичного передбачуваного (гарантування, резервування, забезпечення) ризиків;

модель інформаційного середовища контролінгу в системі управління сталим розвитком, яка є теоретичним базисом побудови організаційної структури підрозділу контролінгу на підприємствах торгівлі та методологічним підґрунтям визначення функцій контролінгу і формалізації його процедур, що, на відміну від існуючих, складається із суб'єктивної (організаційна архітектура, схема господарських відносин, рівень професіоналізму) і об'єктивної (менеджмент, маркетинг, таргетинг) компонент. Місія побудованої за розробленими правилами системи контролінгу полягає в незалежній, всеохоплюючій та системній підтримці керуючої системи, зменшенні інформаційної асиметрії, інформаційному регулюванні, моніторингу, аналізі та зниженні рівня невизначеності фінансово-господарської діяльності;

концептуальну модель обліково-аналітичного забезпечення управління сталим розвитком торгівлі, яка базується на технології глобального облікового процесу в системі національних рахунків, суб'єктом якої визначено інституційну одиницю, а об'єктами – фінансовий, інтелектуальний, соціально-репутаційний та природний капітали, що сприяє вирішенню проблем створення й розподілу доданої вартості за даними глобального обліку методом нарахування, групування економічних операцій за агрегованими показниками національного багатства в системі національних рахунків.

Набуло подальшого розвитку:

методологічні засади побудови облікового процесу як інноваційної технології систематизації обліково-аналітичного забезпечення управління сталим розвитком підприємств торгівлі, який базується на виділенні трьох етапів часово-просторового вимірювання (ініціювання, координації, адміністрування) та створює легітимну основу для запровадження взаємопов'язаних інформаційно-комунікаційних комплексів фронт-офісу і бек-офісу. Це дозволило удосконалити організаційне забезпечення системної взаємодії з ключовими стейкхолдерами у сфері економічної, соціальної та екологічної безпеки;

методичний інструментарій бухгалтерського обліку формування й використання резервів покриття за господарськими фактами із невизначними наслідками з метою переведення їх невизначеності в прийнятну форму під час створення джерел компенсації, який, на відміну від існуючих, враховує особливості управління ризиками торговельної діяльності шляхом формування резерву на відшкодування товарних втрат, що дозволило підприємствам торгівлі встановлювати науково обґрунтовані норми збитку для різних асортиментних груп товарів та адекватно оцінювати природні нормативні втрати товарних запасів під час їх транспортування та зберігання;

організаційно-функціональну параметризацію технології проектування облікового бізнес-процесу із визначення цінового рішення, яка формується в наступній послідовності: визначення пріоритетів товарного асортименту; оцінка транспортно-заготівельних витрат; вибір методу ціноутворення; розрахунок товарної націнки; вибір методу цінової адаптації покупців, що дозволило розробити комплексну класифікацію дисконтних систем у торгівлі за ознакою персоніфікації (групові, ідентифіковані) та їх атрибутів (платіжних карток) та сприяло оптимізації програм лояльності для соціально незахищених покупців;

технологія вимірювання обсягів сукупного виробництва в національній економіці та узагальнення економічних показників для визначення пропорцій кінцевого використання ВВП у рамках глобального облікового процесу, застосування якої надає можливість метрологічного зіставлення показників господарської діяльності інституційних одиниць (витрати, прибуток, інвестиції, податки) із агрегованими економічними показниками системи національних рахунків (валовий випуск, проміжне споживання, валовий прибуток, валове нагромадження основного капіталу, рахунки розподілу доходів і виробництва).

Практичне значення одержаних результатів полягає в їх реальній спрямованості на формування якісно нової цілісної концепції формування обліково-аналітичного забезпечення управління сталим розвитком інституційних одиниць. Так, знайшли практичне впровадження пропозиції з удосконалення методологічних засад формування обліково-аналітичного забезпечення управління в контексті онтогенезу підприємства торгівлі і впровадження методологічних положень формування системи резервів як облікового інструменту забезпечення сталого розвитку, адекватної вимогам сучасної господарської діяльності, а також моделювання систем контролінгу цінової політики в торгівлі, параметризації професійного судження як основи інноваційного розвитку обліково-аналітичного забезпечення управління. Викладені в дисертації рекомендації повною мірою

відповідають сучасним тенденціям розвитку соціо-еколого-економічних відносин у суспільстві, тому можуть бути використані у формуванні сучасної інституціональної методології бухгалтерського обліку та при розробці навчальних програм у вищих навчальних закладах.

Практичну цінність мають рекомендації, які отримали схвалення керівників низки суб'єктів господарювання, провідних фахівців у галузі бухгалтерського обліку й управлінського консалтингу, розробників програмного забезпечення, що підтверджується відповідними довідками. Наукові результати отримали практичне застосування:

– на міждержавному рівні – упроваджено концептуальну модель формування обліково-аналітичного забезпечення та оцінки ефективності бізнес-процесів в умовах сталого розвитку підприємства (Міністерство економіки Республіки Білорусь – довідка № 18-01-11/8374 від 18.01.2016 р.);

– на загальнодержавному рівні – упроваджено рекомендації для імплементації міжнародних стандартів серії ISO 9000 «Системи менеджменту якості», які враховують потреби уніфікації процесів управління сталим розвитком підприємств торгівлі (Державна навчально-наукова установа «Академія фінансового управління» Міністерства фінансів України – довідка № 137-04/15 від 05.04.2016 р.); використано рекомендації для формування обліково-аналітичного забезпечення системи резервування як механізму сприяння сталому розвитку підприємств у контексті дотримання принципу безперервності діяльності (Громадська спілка «Палата аудиторів і бухгалтерів України» – довідка № 1.1/03-01 від 09.02.2017 р.);

– на регіональному рівні – упроваджено рекомендації для оцінювання якості інформаційних ресурсів управління інституційними одиницями Харківського регіону в рамках реалізації положень Програми економічного і соціального розвитку Харківської області на 2016 рік, затвердженої рішенням обласної ради від 17 грудня 2015 року № 13-VII (Державний департамент з підвищення конкурентоспроможності регіону Харківської обласної державної адміністрації – довідка № 05-06/1367 від 13.12.2016 р.); анонсовану рефлексивну модель управління сталим розвитком бізнес-одиниці, яка складається із системи структуроутворюючих елементів функціональної, фінансової та ринкової діагностики (Харківська обласна громадська організація «Асоціація приватних роботодавців» – довідка № 2604/01 від 15.12.2016 р.);

– на рівні суб'єктів господарювання – персоніфіковану дисконтну систему, що дозволило створити дисконтний клуб на основі розмежування програм лояльності для VIP-клієнтів та соціально незахищених покупців (ТОВ «Восторг» (мережа супермаркетів «ВОСТОРГ») – довідка № 57 від 28.09.2016 р.); методику оцінки рівня суттєвості товарних втрат, що дозволило розмежувати уцінку від процедури розрахунку резерву (ТОВ «Укр-Трейд» (мережа супермаркетів «Класс») – довідка № 78 від 22.08.2016 р.); функціональну технологію розбудови організаційно-фінансової архітектури підприємства (ТОВ «ТД “АСТОРГ”» – довідка № 15/09 від 30.09.2016 р.); комплекс діагностики сталого розвитку підприємства, розроблений на основі когнітивної технології оцінювання індикаторів-загроз (ПП «Видавничий дім “Школа”» – довідка № 57 від 29.07.2016 р.); методику оцінки професійного судження бухгалтера, яка може бути використана під час підбору професіоналів на

замовлення роботодавців (ТОВ «СЕНС КОНСАЛТИНГ» – довідка № 135 від 28.08.2016 р.);

– у навчальному процесі Харківського державного університету харчування та торгівлі кафедри фінансів, аналізу та страхування під час викладання дисциплін «Фінанси підприємств», «Фінансовий аналіз», «Фінансовий менеджмент» (акт впровадження від 23.09.2016 р.); кафедри бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування «Організація бухгалтерського обліку», «Облік і звітність в оподаткуванні», «Інформаційні системи і технології в обліку і аудиті» (акт впровадження від 27.09.2016 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є результатом самостійного наукового дослідження. Наукові розробки, висунуті пропозиції, що містяться в роботі, належать особисто автору. Із наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертації використано лише ті положення та пропозиції, що є індивідуальним внеском автора.

Апробація результатів дисертації. Результати дослідження доповідались і схвалені на 20 вітчизняних та зарубіжних наукових конференціях, що відображено в публікаціях [28–47].

Публікації. Результати дисертаційної роботи опубліковано в 50 авторських публікаціях, серед них: одноосібна монографія (обсягом 21,3 друк. арк.), дві монографії у співавторстві (загальним обсягом 29,6 друк. арк., де особисто здобувачеві належить 10,4 друк. арк.), 20 статей у наукових фахових виданнях (загальним обсягом 12,7 друк. арк., де особисто здобувачеві належить 11,05 друк. арк.), із них 6 – у виданнях, внесених до наукометричних баз даних; 4 – у зарубіжних виданнях (загальним обсягом 1,93 друк. арк., де особисто здобувачеві належить 1,48 друк. арк.); одне авторське право; 20 тез доповідей у збірниках за матеріалами конференцій (загальним обсягом 3,62 друк. арк., де особисто здобувачеві належить 3,13 друк. арк.), два навчальні посібники, які мають гриф МОН (загальним обсягом 30,9 друк. арк., де особисто здобувачеві належить 9,8 друк. арк.). Загальний обсяг публікацій становить 100,05 друк. арк., із яких особисто здобувачеві належить 57,24 друк. арк.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з анотації, списку публікацій за результатами дослідження, вступу, п'яти розділів та висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний зміст дисертації становить 371 сторінка друкованого тексту, у тому числі 26 таблиць і 81 рисунок на 43 сторінках. Дисертація містить список використаних джерел із 399 найменувань на 40 сторінках та 19 додатків на 61 сторінці.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, тематикою наукових досліджень університету, сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження, висвітлено наукову новизну та практичну значущість отриманих наукових результатів, наведено відомості про їх апробацію.

У першому розділі «Обліково-аналітична система бізнес-процесів в умовах сталого розвитку» визначено теоретико-методологічні засади обліково-аналітичного забезпечення сталого розвитку торгівлі в Україні, систематизовано та поглиблено обліково-аналітичне забезпечення бізнес-процесів торгівлі як конструкції інформаційної системи підприємства, удосконалено класифікацію видів інформаційної асиметрії користувачів обліково-аналітичного забезпечення за об'єктами взаємодії з позицій майнового інтересу як основного предмету оцінки бізнесу в системі сучасних стандартів вартості.

Необхідність активізації розвитку національної економіки й підвищення соціальних стандартів та рівня добробуту громадян і збільшення кількості робочих місць потребують удосконалення економічних інструментів управління бізнес-процесами з метою забезпечення дотримання принципу безперервності та сталого розвитку підприємницьких структур.

За даними Світового економічного форуму рейтинг України за індексом глобальної конкурентоспроможності протягом останніх 5 років має тенденцію до підвищення. Проте Україна все ще залишається в групі країн, які не досягли середнього показника конкурентоспроможності, і значно відстає від розвинутих держав. Оскільки питаннями створення та розвитку нового підприємства переймаються всі групи користувачів обліково-аналітичного забезпечення, які приймають участь у розробці стратегії його успіху, стає необхідним розуміння проблем, які виникають на цьому етапі.

У ході розробки Стратегічного плану розвитку Харківського регіону в рамках Програми сприяння розвитку малого підприємництва в Харківській області на 2011–2016 роки було проведено опитування 200 роботодавців регіону про важливі місцеві проблеми та напрями розвитку економіки міста, в результаті чого виявлено, що потреба в інформації про бізнес-процеси зросла у зв'язку з поширенням в теорії і на практиці з початку 90-х років концепції управління бізнес-процесами і переходу від використання функціонального підходу до процесного. Дослідивши орієнтовані на потреби процесного управління вимоги до організації бізнесу, пропонуємо під обліково-аналітичним забезпеченням управління сталим розвитком в торгівлі розуміти побудову інформаційної системи управління, яка завдяки застосуванню певного інструментарію збору, узагальнення, обробки та аналізу інформації в розрізі бізнес-процесів дозволить сформувати інформаційну базу для прийняття раціональних управлінських рішень. Удосконалення обліково-аналітичного забезпечення має орієнтуватися на вироблення інструментарію для взаємодії облікових функцій із функціями фінансового менеджменту, успіх якої залежить від поєднання стандартів бухгалтерського обліку зі стандартами управління і глобальною системою управління якістю.

Дослідження наукових підходів доводить, що процесу формування обліково-аналітичного забезпечення відводиться другорядна позиція серед допоміжних або обслуговуючих бізнес-процесів, що є неприпустимим для усвідомлення ролі й значення інформаційних ресурсів, які генеруються саме системою обліку в умовах суцільної інформатизації і віртуалізації суспільних відносин. Пропонуємо трактувати процес формування обліково-аналітичного забезпечення як основний адміністративний бізнес-процес, який є пріоритетним серед інших, пов'язуючи їх

інформаційними коридорами, комунікаційними каналами та накопиченими знаннями (інтелектом).

Доведено, що обліково-аналітичне забезпечення управління сталим розвитком поліфункціональне та складається із двох ієрархічних рівнів: системно-цільового та функціонально-технологічного. Важливою складовою методології бухгалтерського обліку і базою для створення єдиних правил складання фінансової звітності є принцип безперервності, який має дотримуватися всіма підприємствами і є гарантією захисту інтересів користувачів обліково-аналітичної інформації. У дослідженні сформульовано концептуальні засади визначення філософсько-економічного змісту та місця принципу безперервності діяльності в системі фундаментальних положень бухгалтерського обліку на чолі ієрархічної сукупності базових постулатів формування обліково-аналітичного забезпечення управління сталим розвитком, який слід вважати нормативною основою запровадження стандартів безперервності бізнесу, якості менеджменту, інформаційної, соціальної та екологічної безпеки. Систему індикаторів загроз продовження діяльності розширено зовнішніми факторами, а до внутрішніх факторів додано біхевіористичні та структурно-адміністративні.

Під час дослідження встановлено, що дефініція «життєвий цикл підприємства» виокремлює п'ять фаз розвитку, які супроводжуються подоланням послідовності організаційних криз на траєкторії руху. Суб'єкт господарювання є економічною бізнес-структурою, глобальна ціль якого – отримання прибутку, що на початкових етапах зростання може бути взагалі недосяжним. Пропонуємо будувати модель ентропії життєвого циклу підприємства в системі координат, де графічно зображено залежність вартості бізнесу від певного періоду розвитку суб'єкта господарювання. Доведено, що з позицій реалізації принципу безперервності перший етап розвитку заснований на формуванні активів, навчанні персоналу, отриманні дозвільних документів, придбанні або лізингу обладнання. Цей етап для суб'єкта господарювання завжди є збитковим, оскільки потребує певних початкових інвестувань, спрямованих на формування стартового капіталу. Максимального значення крива набуває у фокусі, що збігається з фазою максимального розвитку, коли підприємство має найвищі прибутки. Її спад відповідає фазі рецесії в точці перетину кривою осі абсцис, що характеризується вимушеним зменшенням прибутку або тимчасовою відмовою від нього при реінвестуванні. За таких умов підприємство перетворюється на збиткове і вдається до заходів деструктуризації, спрямованих на оздоровлення, реорганізацію або ліквідацію. У найгіршому випадку при неможливості відтворення діяльності (санації) підприємства та його реструктуризації здійснюється процедура ліквідації. Дія принципу безперервності припиняється, і крива переривається.

Процес формування інформаційного поля системи управління спрямований на визначення функціональної підпорядкованості основних і допоміжних бізнес-процесів у загальному торгово-технологічному процесі, складові якого забезпечують створення необхідних умов для організації товароруху і мають підпорядкований характер. Тому, враховуючи специфіку торговельної діяльності та особливості розбудови власних бізнес-процесів, пропонуємо розглядати торговельно-технологічний процес товароруху підприємства торгівлі як сукупність

торгових і технологічних процесів, послідовно взаємопов'язаних між собою, які обслуговують товарні потоки, визначають асортимент товарних запасів і доводять їх у належній якості до кінцевих споживачів під час створення доданої вартості.

У дослідженні розроблено класифікацію видів асиметрії обліково-аналітичного забезпечення безперервності бізнесу за об'єктами взаємодії в розрізі інституційної, економічної та підприємницької складових та наведено удосконалений механізм подолання інформаційної асиметрії в системі бухгалтерського обліку (рис. 1).

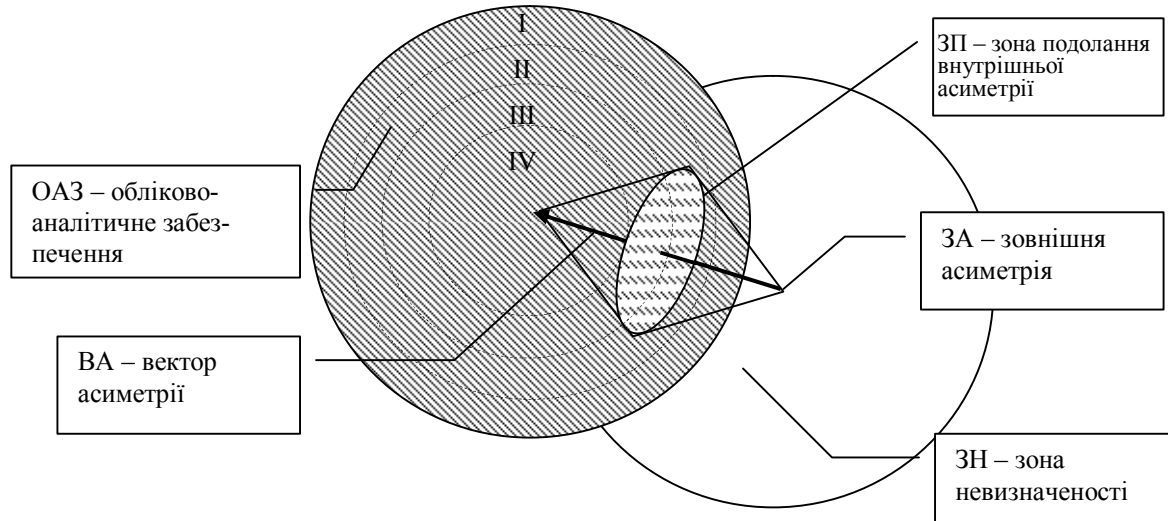

Рис.1. Концепція подолання інформаційної асиметрії в системі обліково-аналітичного забезпечення управління суб'єктами господарювання за етапами життєвого циклу

Доведено, що в процесі життєдіяльності суб'єкта господарювання відбувається зміщення вектора інформаційної асиметрії із зони зовнішньої невизначеності в зону внутрішньої невизначеності. Облікові процедури доповнюються та змінюються під впливом об'єктивної реальності. Еволюційна концепція, яка превалює в розвитку сучасного менеджменту, пояснює побудову системи бухгалтерського обліку та є підтвердженням емерджентності її дисипативних структур. Тому в рамках даного дослідження досліджено вплив інформатизації на системоутворюючі компоненти бухгалтерського обліку як єдиного засобу подолання інформаційної асиметрії користувачів обліково-аналітичного забезпечення. Запропоновано модель комплексу системоутворюючих компонентів бухгалтерського обліку (КСКБО), яка спрямована на формування інформаційного генотипу підприємства, складається із зовнішніх та внутрішніх характеристик системи бухгалтерського обліку (1).

$$КСКБО = \begin{cases} ЗК\{КР; КС; РМ; НТП; ДР; ЗА\} \\ ВК\{ЦС; ЧВ; ТС; ОС; ФС; ВА\} \end{cases} \quad (1)$$

де $ВК$ – внутрішні компоненти: $ЦС$ – цільова спрямованість; $ЧВ$ – часовий вимір; $ТС$ – технологічна структура; $ОС$ – організаційна структура; $ФС$ – функціональна структура; $ВА$ – внутрішня інформаційна асиметрія;

$ЗК$ – зовнішні компоненти: $КР$ – кон'юнктура ринку; $КС$ – конкурентне середовище; $РМ$ – рівень монополізації в галузі; $НТП$ – науково-технічний прогрес; $ДР$ – державне регулювання; $ЗА$ – зовнішня інформаційна асиметрія.

Експертні розрахунки довели, що найбільш вагомі показники важливості отримали зовнішня асиметрія (6; 0,231) та внутрішня асиметрія (9; 0,226). Інтегральна оцінка показників зовнішніх та внутрішніх компонентів засвідчила, що запропонований комплекс системоутворюючих компонентів бухгалтерського обліку здатний упередити вплив негативних ситуацій та сформувати обліково-аналітичне забезпечення для зниження інформаційної асиметрії під час визначення параметрів сталого розвитку підприємств торгівлі.

У другому розділі **«Методологічні засади бухгалтерського обліку в контексті онтогенезу підприємства торгівлі»** досліджено організаційно-методологічні аспекти формування обліково-аналітичного забезпечення на етапі створення підприємства, визначено організаційно-координаційний характер бухгалтерського обліку в контексті забезпечення сталого розвитку, розкрито інформаційне забезпечення заходів відновлення діяльності підприємств торгівлі.

Початковий етап безперервної діяльності слід розглядати як процес генерації обліково-аналітичного забезпечення з формування пакета установчих документів та початкового балансу з метою трансформації бізнес-ідеї в фінансово-господарську діяльність. Дослідження особливостей різних типів структур управління з метою створення в них моделі системи бухгалтерського обліку на початковому етапі життєвого циклу довело, що задоволення інформаційних внутрішніх потреб управління залежить від диференціації центрів відповідальності на матеріальні та фінансові, відправними точками декомпозиції яких є організаційна структура підприємства, схема виробничого процесу, схема руху матеріальних потоків.

Наступним логічним кроком для ефективного опису існуючих господарських процесів і запланованих змін стало введення в науковий обіг з бухгалтерського обліку поняття архітектури підприємства, що об'єднує організаційну і фінансову структури і дозволяє забезпечити досягнення цілей підприємства в довготерміновій перспективі та нівелювати ризики припинення діяльності.

З метою налагодження шляхів інформаційного обміну (агрегації даних) між функціональними фінансовими підрозділами і операційними клієнтськими центрами створення вартості використано інформаційно-комунікаційну технологію побудови багатовимірних моделей нереляційних просторових баз даних у вигляді гіперкубів, яка являє собою синтез забезпечувальної і предметної області, що діє за наступними правилами (рис. 2).

Вимірники куба, що утворюють його грані – множина однотипних даних, які відповідають за опис якісних характеристик-повноважень. Величини, що містяться у клітинках куба, фактично є кількісними показниками, що характеризують ефективність діяльності структурних підрозділів підприємства. У загальній архітектурі доцільно виділяти три вектори кубу: матеріальної відповідальності, фінансової відповідальності і часовий вимір. Горизонтальний вектор матеріальної відповідальності характеризує показники діяльності кожного структурного підрозділу, а вертикальний вектор фінансової відповідальності розкриває ієрархічний рівень повноважень осіб, які беруть участі у прийнятті управлінських рішень. Агрегація даних здійснюється через вектор часового виміру за життєвим циклом сталого розвитку бізнесу.

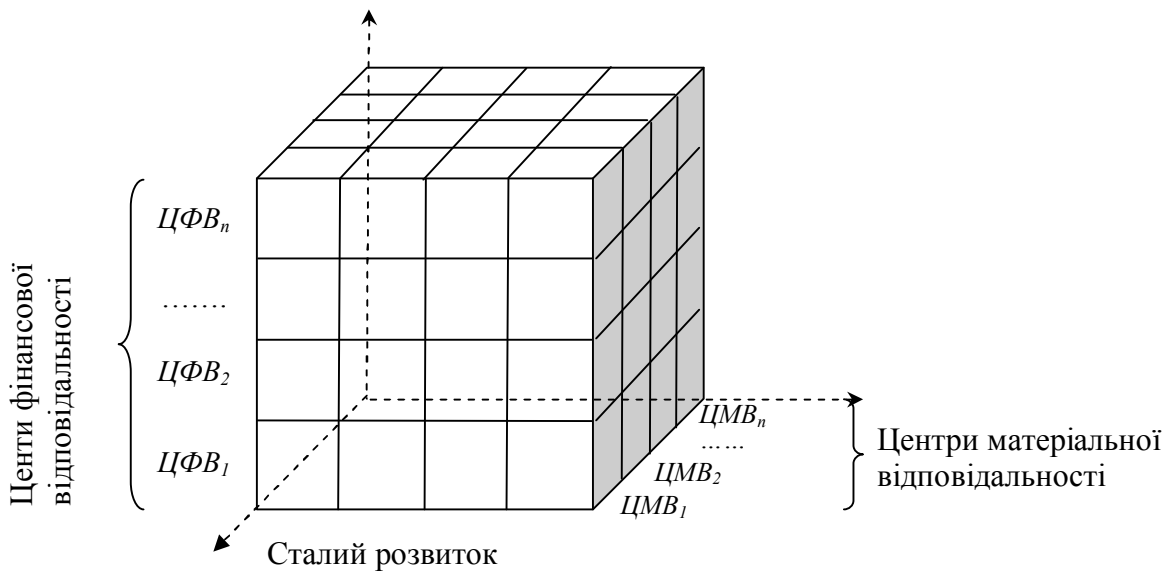

Рис. 2. Куб центрів відповідальності в загальній архітектурі підприємства

ЦМВ (центр матеріальної відповідальності) – організаційна одиниця, яка має власного керівника, що відповідає за ефективність використання ресурсів та формування показників і результатів в умовах постійно діючого підприємства;

ЦФВ (центр фінансової відповідальності) – квазіструктура управління доходами, витратами, активами, зобов'язаннями та капіталом в системі мотивації персоналу.

Сталий розвиток підприємства слід розглядати як сукупність завдань, засобів і методів їх вирішення, що забезпечує такий стан підприємства, завдяки якому своєчасно виявляються та збалансовано задовольняються найважливіші вимоги його ключових стейкхолдерів при підтримці власної економічної, соціальної та екологічної стійкості, здатної забезпечувати безперервне зростання. За таких умов саме облік виконує роль універсальної технології, яка дозволяє визначати не лише прибутковість господарської діяльності, а й відповідальність бізнесу перед державою і суспільством. Обліковий процес виконує роль систематизатора руху інформаційних потоків із метою координації прийнятих управлінських рішень.

Виходячи із всебічного осмислення проблеми розбудови облікового процесу, пропонується пірамідальна модель облікового процесу, яка базується на двох принципових позиціях. По-перше, вважаємо, що обліковий процес має власну розмірність, яка формує облікові показники в трьох вимірах (вимірювачах) – оцінка R (історична, справедлива), простір S (реальні або умовні факти господарського життя), час T (оперативний, тактичний, стратегічний), а по-друге, базується на принципах архітекtonіки. Застосування принципів архітекtonіки є доречним тому, що дозволяє наочно представити розмірність обліково-аналітичного забезпечення в рамках облікового процесу, що особливо актуальне в епоху суцільної інформаційної інтеграції з одного боку, і в процесі стрімкого вдосконалення й поширення інформаційних технологій управління – з іншого. Запропонована архітекtonіка агрегації обліково-аналітичного забезпечення характеризує багатовимірність облікового процесу та наочно ілюструє агрегацію інформаційних потоків за поточним, тактичним, стратегічним часовими зрізами, яку можна подати у вигляді залежності (2):

$$E_{OAZ} = \{R; S; T\}, \quad (2).$$

Інформація про результати функціонування бізнесу, яка формується в рамках обліково-аналітичного забезпечення, надається широкому колу користувачів і має організаційно-координаційний характер, та задовольняє різновекторні інтереси учасників бізнесу. Представлена на рис. 3 модель відображає ідею, що систему управління доцільно створювати із двох взаємопов'язаних інформаційно-комунікаційних комплексів: фронт-офісу і бек-офісу. Такий підхід має міждисциплінарне призначення у прикладних сферах організації праці, бізнес-комунікацій, ділового етикету.

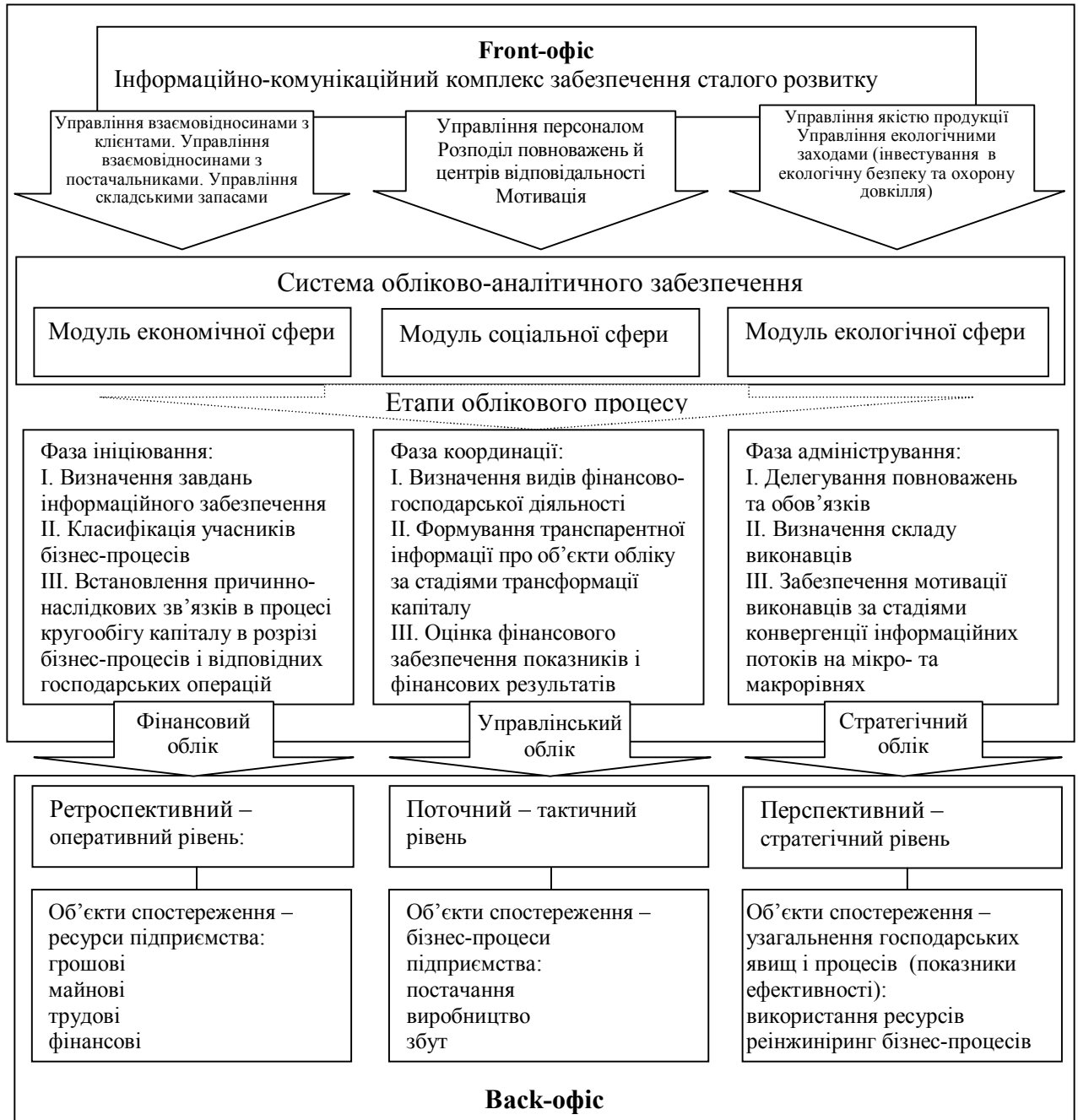

Рис. 3. Модель інформаційно-комунікаційного комплексу обліково-аналітичного забезпечення управління сталим розвитком

Питання сталого розвитку підприємства доцільно розглядати не лише у площині вирішення економічних здобутків для бізнес-суспільства, а й з урахуванням соціальних та екологічних наслідків. Тому торговельні підприємства,

які забезпечують прозорість у цьому відношенні, викликають більше довіри з боку зацікавлених сторін і можливих партнерів. Доцільно виокремлювати наведені завдання в інформаційно-комунікаційному контурі фронт-офісу. Пропонуємо в рамках фронт-офісу визначати фази облікового процесу, які в подальшому дозволяють систематизувати обліково-аналітичне забезпечення за модулями економічної, соціальної та екологічної сфери, виходячи із принципу їх просторо-часового вимірювання. У рамках визначення технології облікового процесу доцільно виокремлювати три фази (стадії) формування обліково-аналітичного забезпечення: ініціювання, координація, адміністрування.

Основним трендом поточного моменту є інтелектуалізація бек-офісу в системі обліково-аналітичного забезпечення управління. У контурі бек-офісу забезпечується виконання функцій оперативного, тактичного, стратегічного рівнів управління, які мають відповідні об'єкти спостереження: ресурси, бізнес-процеси, показники ефективності діяльності.

Діяльність бізнес-одиниці може бути порушена широким спектром різноманітних інцидентів, що вимагає запровадження необхідних заходів для відновлення діяльності і забезпечення безперервності виконання власних зобов'язань. Запропоновано рефлексивну модель управління сталим розвитком, яка складається із системи структуроутворюючих елементів функціональної, фінансової та ринкової діагностики. Розширено інструментарій когнітивної технології, яка заснована на моделюванні господарської ситуації виникнення когнітивного дисонансу із сталим розвитком бізнес-одиниці в нестійкому середовищі. Запропоновано граф взаємозалежності між факторами-індикаторами, цільовими факторами утримання цінності і важелями впливу на контрольні точки діагностики кризи подовження бізнесу. З метою розробки дієвого механізму санації досліджено якісний склад оборотних активів, які для підприємств торгівлі мають значення страхового запасу, та визначено критерії оцінки їх ліквідності. Визначено три групи страхових ресурсів підприємства: ліквідні; умовно-ліквідні; неліквідні. Це дозволило розробити комплекс організаційно-методичних заходів оздоровлення підприємства торгівлі, які спрямовані на мобілізацію прихованих резервів, оптимізацію структури оборотного капіталу, реструктуризацію дебіторської заборгованості.

Розроблено рекомендації для запровадження санаційних заходів реструктуризації капіталу та боргових зобов'язань підприємства, економічний ефект від запровадження яких полягає у формуванні санаційного прибутку та визначенні терміну відновлення платоспроможності. Запропоновані заходи функціональної, фінансової та ринкової діагностики, які дозволяють: виявляти неліквідні страхові ресурси та уникати збитків; відновлювати рентабельність та прибутковість завдяки ефективному використанню наявних ресурсів, власних резервів, реструктуризації боргів. Заходи діагностики спрямовані на змістовну адаптацію положень Міжнародних стандартів ISO серії 9000 із подовження діяльності та постійного поліпшення управління бізнес-одиниці.

У третьому розділі «Сучасна парадигма бухгалтерського обліку в системі управління ризиками» конкретизовано інтерпретацію ризиків обліково-аналітичного забезпечення в системі ризик-менеджменту, вдосконалено

методологічні положення формування системи ризиків в обліковому процесі, сформовано інструментарій використання резервів як джерела покриття ризиків обліково-аналітичного забезпечення.

Невизначеність, як основна характеристика ризику в системі ризик-менеджменту, поряд із основними якісними ознаками бухгалтерського спостереження – доцільність, правдивість і обачність – актуалізують і інші характеристики ризику, а саме альтернативність і суперечливість. Необхідно змінити підхід до визначення ризику в системі обліково-аналітичного забезпечення у взаємозв'язку з усіма видами ризику, що супроводжують господарську діяльність. Ґрунтуючись на інформаційній домінанті взаємозв'язку усіх видів ризику, в обліковий обіг введено термін «ризик обліково-аналітичного забезпечення», що відповідає змісту ризику в системі бухгалтерського обліку та враховує інформаційне наповнення оцінки невизначеності в системі оподаткування (податковий ризик), аудиту (аудиторський ризик), аналізу (економічний, інфляційний, валютний, кредитний ризику) та забезпечує інформаційну підтримку безперервного ризик-менеджменту.

Ризик обліково-аналітичного забезпечення має власні характеристики, які розкриваються в процесі прийняття рішення про можливість його оцінки, спосіб відображення і мінімізації його наслідків. Запропоновано модель нормативного регулювання ризик-менеджменту, яка ілюструє інформаційний процес формування обліково-аналітичного забезпечення управління ризиками та надає інформаційну підтримку заходам моніторингу, хеджування, лімітування, що дозволяє оцінити вплив наслідків ризиків на обсяг задіяних активів (капіталу) та ступінь коливання рівня доходів залежно від рівня зрілості підприємства.

Виникнення ризиків обліково-аналітичного забезпечення спричиняє використання альтернативних видів оцінки та елементів методу бухгалтерського обліку. Тому досліджено процес формування обліково-аналітичного забезпечення ризик-менеджменту з урахуванням впливу зовнішніх і внутрішніх факторів на об'єкти бухгалтерського обліку та показники вартості підприємства в умовах безперервності діяльності. Розроблена модель підтримки ситуаційного, процесного, інтегрованого та безперервного ризик-менеджменту в системі обліково-аналітичного забезпечення базується на концепції безперервності бізнесу.

На етапі розвитку бізнес-утворення здійснюється аналіз ризикової ситуації щодо забезпечення безперервності бізнесу. Його пропонується здійснювати через оцінювання вірогідності втрати або отримання економічних вигід та ідентифікацію фактів господарського життя, що пов'язані з невизначеністю та розробкою методологічного інструментарію управління ризиками в обліку.

Наступним етапом моделі ризик-менеджменту є застосування професійного судження під час формування показників фінансової звітності. Сучасна економічна теорія використовує термін «раціональність здійснюваного вибору», який означає припущення, що рішення людини є результатом упорядкованого процесу мислення. Застосовуючи професійне судження, бухгалтер, виходячи із очікуваних вигід, доходів та витрат, зважає різні альтернативи й обирає із них найбільш корисну.

Рекомендована матриця оцінки ризику обліково-аналітичного забезпечення управління сталим розвитком базується на визначенні рейтингу, який складається з

чотирьох «Т» – (Threats (загрози) – Tolerate (прийняття) – Transfer (передача) – Terminate (мінімізація ризику)). Пропонуємо виокремлювати 4 зони ризику обліково-аналітичного забезпечення управління підприємством: безризикову, допустиму, критичну та катастрофічну. Методика оцінки бізнесу апробована на 38 підприємствах торгівлі Харківського регіону. Здійснено оцінку впливу показників використання потенціалу життєвого циклу на основі інтегрального показника ризику безперервності діяльності, який розраховується за індексами конкурентного потенціалу, ресурсного потенціалу, виробничого потенціалу, фінансового потенціалу, інвестиційного потенціалу, інтелектуального потенціалу, індексу автономії, що дозволило ранжувати підприємства за зонами ризику в наведеній матриці. Для підвищення якості моніторингу системи попереджувальної протидії, виявлення слабких місць процесу управління сталим розвитком запропоновано модель просторово-часового континууму, яка дозволяє дослідити вплив ділових процесів (штатна ситуація або ризикова подія) на формування резервів. Оцінку ризику в умовах невизначеності запропоновано проводити за розмежуванням господарських операцій на прогнозовані господарські операції та операції із невизначеними наслідками майбутнього результату від очікуваного, що дозволило визначити шляхи мінімізації ризиків через застосування механізму резервування як регулятора оцінки активів і капіталу, або формування джерел відшкодування витрат (рис. 4).

Рис. 4. Формування системи резервів підприємства в умовах сталого розвитку

До складу першої групи входять резерви за реальними господарськими фактами із визначеними наслідками. Друга група резервів, що формуються за господарськими фактами із невизначеними наслідками, об'єднує в собі невикористані можливості підвищення результативності діяльності.

Резерви покриття наслідків майбутніх подій характеризуються цільовою спрямованістю їх використання не на визначення реальної вартості майна бізнес-одиниці, а на компенсацію передбачуваних збитків минулих подій, що є вирішальним у забезпеченні подовження діяльності. Для підприємств торгівлі, які зазнають постійних втрат під час транспортування, зберігання, підготовки та доведення товарної маси до кінцевого споживача, найбільш проблемним завданням є вибір способу зниження ризику, пов'язаного із використанням компенсаційних резервів майбутніх витрат. Чинною Інструкцією із застосування Плану рахунків не передбачено нарахування резерву у зв'язку з можливими природними втратами. Тому підприємствам торгівлі для рівномірного відображення у витратах діяльності нормованих втрат запропоновано щомісячно створювати резерв на природні втрати товарів у плановому розмірі. У подальшому нестачі товарів, виявлені під час інвентаризації, в межах норм природних втрат списуються на зменшення резерву, що матиме відповідні податкові наслідки.

Ухвалення нової редакції Податкового кодексу, завдяки якому розрахунок оподаткованого прибутку здійснюється за даними бухгалтерського обліку із застосуванням методу нарахувань та визначенням податкових різниць, значно посилив рівень інтеграції вітчизняної системи бухгалтерського обліку в європейську та світові системи. Запропоновано класифікацію податкових різниць, що виникають під час формування резервів, та розглянуто порядок коригування фінансового результату до оподаткування на податкові різниці, пов'язані з формуванням резерву сумнівних боргів та забезпеченням відшкодування майбутніх витрат.

У четвертому розділі **«Обліково-аналітичне забезпечення контролінгу як соціально-економічної міжфункціональної технології управління сталим розвитком підприємств торгівлі»** досліджено еволюцію концепцій контролінгу в системі управління торговельним підприємством, удосконалено теоретико-методологічні засади організації системи контролінгу в умовах сталого розвитку, розроблено технологію цінової адаптації підприємств торгівлі із використанням дисконтних інструментів.

Виходячи із історичної ретроспективи розвитку концепцій контролінгу, визначено декілька основних концепцій, кожна з яких оперує низкою закономірностей, які виходять із толерантності внутрішнього середовища підприємства до ризиків економічних відносин, віртуалізації бізнес-процесів, сталого розвитку в довготерміновій перспективі. Завдяки цьому контролінг перетворився на перелік стандартизованих процедур, що ґрунтуються на теоріях управління знаннями та структуруванні знань в системах підтримки рішень, які уможливають зниження інформаційного ризику в процесі прийняття рішень. На наш погляд, це пов'язано з вимушеним розмежуванням дефініцій результативності та ефективності, яка виникла під час адаптації та впровадження стандартів якості менеджменту ISO в Україні. Доведено, що сучасному стану соціо-еколого-економічних відносин відповідає концепція, яка дозволяє розбудувати інтеграційно-

комунікаційний механізм самоконтролю, який передбачає розширення функцій обліково-аналітичного забезпечення, що формує інформаційне середовище не лише для банку даних, а й банку знань управління майбутніми подіями. В епоху інформаційного суспільства на споживчих ринках відбувається зміщення вектора кількісних даних про результати господарської діяльності на вектор зміни якісних умов, що формують ці дані: доцільність руху капіталу, упередження кризових ситуацій; залежність від змін ендогенних і екзогенних факторів. Контролінг за таких умов виконує подвійну функцію забезпечення зворотного зв'язку між якісними і кількісними векторами впливу, які визначають інтелектуальну основу управління (банк знань).

Комплементация процесу зворотнього зв'язку призводить до того, що результат функціонування будь-якої системи (сталий розвиток) впливає на параметри, від яких залежить функціонування системи (збільшення доходу). Виходячи із позиції нової філософії управління та з огляду на специфічність сприйняття цієї категорії з позицій бухгалтерського обліку, вважаємо за доцільне визначити контролінг як соціально-економічну міжфункціональну технологію управління, яка формує інформаційний простір підтримки оперативного і стратегічного управління на основі використання механізму внутрішніх управлінських дій рефлекторного характеру, спрямованих на сталий розвиток підприємства. Визначено новий напрям розвитку концепції контролінгу, яка базується на філософії сталого розвитку підприємства при збалансованому підході до економічних, соціальних та екологічних аспектів його діяльності.

Запропоновано модель концептуального середовища контролінгу в системі управління сталим розвитком, яка є теоретичним базисом побудови організаційної структури підрозділу контролінгу на підприємствах торгівлі та методологічним підґрунтям визначення функцій контролінгу і формалізації його процедур. Місія побудованої за наведеними правилами системи контролінгу полягає в незалежній, всеохоплюючій та системній підтримці керуючої системи, яка має об'єктивну (організаційна структура) і суб'єктивну (основні і допоміжні бізнес-процеси, центри відповідальності, мотиваційні інструменти) складові. Пріоритетними завданнями слід вважати зростання ринкової вартості підприємства, формалізацію процедур оцінювання та управління ризиками, створення умов для подальшого розвитку системи контролінгу в умовах інформаційного суспільства.

Доведено, що найбільш значущою інструментальною підтримкою контролінгу в торгівлі є система бюджетування, яка дозволяє передбачувати кризові ситуації, оптимально розподілити ресурси між структурними підрозділами і визначити шляхи сталого розвитку. Бюджетування доцільно розглядати як план координації підрозділів за окремими бізнес-процесами в межах загального торговельно-виробничого процесу для цілей внутрішнього управління діяльністю підприємства, виражений у кількісних і якісних вимірниках. Удосконалено бюджетну модель підприємства торгівлі в системі контролінгу, яка характеризує послідовність формування специфічних бюджетів торговельного підприємства та дозволяє завдяки евристичним експертним оцінкам приймати рішення щодо управління товарорухом, фінансовими потоками, професійним розвитком, поліпшенням і змінами.

Виокремлення взаємопов'язаних складових системи контролінгу дозволило запропонувати послідовність формування структурного управлінського підрозділу на підприємстві торгівлі: 1) діагностика соціально-економічного стану підприємства, виявлення можливостей і ризиків, визначення цілей, завдань, стратегії і перспектив розвитку; 2) визначення вимог до системи контролінгу та її елементів з урахуванням потреб системи управління; 3) обґрунтування вибору організаційно-кадрової форми запровадження контролінгової служби (процесно-цільова, інформаційна, організаційно-економічна); 4) розробка критеріїв вибору елементів системи контролінгу; 5) перевірка цільових показників на відповідність критеріям якості бюджетної моделі; 6) оцінка ефективності інформаційної підтримки управлінських рішень. Наведена послідовність запровадження контролінгової служби здатна подолати класичні симптоми управлінської некерованості бізнес-процесами та втрату контролю виконання прийнятих рішень.

У сучасних умовах існує нагальна потреба практичних досліджень для розв'язання проблеми ціноутворення в торгівлі завдяки інформаційно-комунікаційним можливостям контролінгу, які мають бути спрямовані на розробку рекомендацій із формування ціни на товар (вибір пріоритету товару) та впровадження цінових заходів (формування асортименту).

Нестійкий діапазон торговельної надбавки (доходу), в межах якого підприємство торгівлі може формувати власну цінову політику, нагромаджується із цін зовнішнього контуру формування торговельної надбавки, що обумовлений кон'юнктурою виробництва і запитами споживчого ринку, та внутрішнього контуру, який характеризується двома основними складовими: рівень витрат торговельної послуги та обсяг продажу товарів. Розроблено організаційно-функціональну параметризацію технології проектування бізнес-процесу з визначення цінового рішення, яке формується у наступній послідовності: визначення пріоритетів товарного асортименту; оцінка транспортно-заготівельних витрат, вибір методу ціноутворення, розрахунок товарної націнки; вибір методу цінової адаптації покупців.

Динамічний розвиток торгівлі спонукає сучасних ритейлерів до запровадження заходів для стимулювання збуту, що дозволяє знижувати амплітуду вартісних коливань. Розроблено комплексну класифікацію дисконтних систем у торгівлі за ознакою персоніфікації (групові, ідентифіковані) та їх атрибутів – платіжних карток, яка дозволила систематизувати методи цінової адаптації покупців та виявити притаманні їм ознаки.

Таким чином, організація системи контролінгу є інформаційним інструментом регулювання, моніторингу, аналізу, організації та планування поведінки суб'єктів господарювання, за допомогою якого зменшується інформаційна асиметрія та знижується рівень невизначеності господарської діяльності.

У п'ятому розділі **«Перспективи розвитку обліково-аналітичного забезпечення управління підприємствами торгівлі»** представлено наукове обґрунтування оцінки професійного судження бухгалтера як основи інноваційного розвитку системи обліково-аналітичного забезпечення управління, поглиблено теоретичні основи стандартизації обліково-аналітичного забезпечення управління в системі національних рахунків, запропоновано механізм перспективного розвитку

концептуальної моделі обліково-аналітичного забезпечення в умовах інституційних перетворень в Україні.

Доведено, що багатогранні економічні інтереси суспільства визначаються як колективний добробут співтовариства людей та інститутів, яким надають послуги професіонали з бухгалтерського обліку. Тому мета бухгалтерської професії полягає у виконанні роботи відповідно до сучасних стандартів професіоналізму задля досягнення максимального рівня ефективності і задоволення потреб суспільства. Активне реформування вітчизняної системи бухгалтерського обліку в напрямі конвергенції з Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ) призвело не тільки до концептуальних змін у підходах до нормативного регулювання облікової практики, а й сприяло появі нових облікових категорій.

Найбільш значущою і активно досліджуваною бухгалтерською інновацією є професійне судження як новий інструмент політики бухгалтерського інжинірингу, елемент соціокультурного психотипу, який має застосовуватися під час лібералізації та оприлюднення економічного внеску інституційної одиниці у суспільному добробуті. За таких умов професійне судження являє собою продукт інтелектуальної діяльності для подання умотивованої думки компетентного фахівця, яка сприяє подоланню просторових соціокультурних бар'єрів за рахунок сучасних можливостей подання інформації та розширення меж інформаційного простору і комунікативного обміну між особами, колективами і соціальними групами.

Незважаючи на притаманний професійному судженню бухгалтера певний лібералізм, кожне прийняте фахівцем професійне рішення є суб'єктивним, і потребує досконалої оцінки його професійної придатності. Тому запропоновано методика оцінки професійного судження фахівців з обліку, яка передбачає визначення кількісних і якісних критеріїв їх професійної придатності (табл. 1).

Найбільш значущими виявилися кількісні критерії оцінки професійного судження, що підтверджує тезис пріоритетності оцінки професіоналізму бухгалтера, перш за все, за економічним ефектом, який вимірюється економією вартісних ресурсів.

Керуючись логікою формування показників, що мають різну природу і розмірність, розроблено морфологічну матрицю оцінки професійного судження як продукту інтелектуальної діяльності, у якій згруповано значення оціночних критеріїв професійної придатності за альтернативними варіантами і ступенем їх пріоритетності. Строки даної матриці презентують функції приналежності за кожним оціночним критерієм професійного судження ($\mu_x(y)$), де x – нечітка підмножина критеріїв (факторів) оцінки професійного судження, y – нечітка підмножина можливих альтернативних варіантів. Це надало можливість запропонувати агрегований показник якості професійного судження, на підставі якого визначено ранг фахівця серед обраної сукупності бухгалтерів, які дали згоду на участь у оціночних тестуваннях. Запропонований методологічний підхід до оцінки професійного судження може бути використаний у системі кадрового менеджменту рекрутських агенцій, які на замовлення роботодавців підбирають висококваліфіковані кадри для здійснення керуючих обліково-аналітичних функцій у структурних підрозділах великих торговельних мереж.

Ранжування вагомості критеріїв, що визначають рівень професійного судження бухгалтера

Критерії визначення рівня професійного судження	Вага критерію
Кількісні	
Суттєвість впливу виявлених помилок на показники фінансової звітності	0,139
Кількість вирішених суперечностей з контролюючими органами	0,131
Кількість отриманих задовільних аудиторських висновків	0,1
Сума задоволених судових позовів за невиконання умов господарсько-договірних відносин	0,091
Якісні	
Якість професійної освіти	0,089
Наявність підвищення кваліфікації бухгалтерів	0,082
Членство у професійних спілках	0,079
Практичний досвід роботи за фахом	0,078
Практичний досвід роботи у галузі	0,062
Розробка облікової політики	0,055
Складання фінансової звітності	0,047
Забезпечення збереження майна	0,045

Гармонійне функціонування економіки України на макрорівні неможливо без достовірної інформації про діяльність кожної інституційної одиниці на мікрорівні. Для інформаційної формалізації опису господарських процесів і явищ в економіці необхідно узгодження показників бухгалтерського обліку і національного рахівництва із позицій задоволення інтересів різних груп користувачів, економічні інтереси яких починаються на рівні системи управління бізнес-одиниць і доходять до рівня органів державної влади.

У дослідженні доведено, що у загальноекономічній формулі К. Маркса «Товар – Гроші – Товар» криється непримиренне протиріччя через те, що продавці неодмінно хочуть підвищувати ціни на власну продукцію (на державному рівні – підвищення, індексація тарифів на комунальні послуги, на підприємницькому – підвищення споживчих цін), а споживачі прагнуть до зниження споживчих цін. Це протиріччя можливо вирішити через розробку державної політики соціальної відповідальності бізнесу, що вимагає запровадження іншого алгоритму, а саме «Товар – Гроші – Суспільне благо», де переважна значущість замість корпоративних й приватних інтересів-надприбутків продавців надається суспільному благу, яке трансформується в модель розбудови економіки нації, підвищення рівня та якості життя соціуму. Економічну параметризацію соціальної відповідальності бізнесу запропоновано вибудовувати у вимірах системи національних рахунків, де відображається розвиток економіки на різних стадіях процесу відтворення.

Для забезпечення метрологічної єдності показників діяльності інституційних одиниць із економічними рахунками національного рахівництва удосконалено технологію глобального облікового процесу в наступній послідовності:

1) вимірювання обсягів сукупного виробництва в національній економіці; 2) узагальнення економічних показників для визначення пропорцій кінцевого використання ВВП; 3) співставлення змін у активах, зобов'язаннях і чистому багатстві з мега-рахунками обліку макроекономічних показників, які характеризують результати діяльності національної економіки, її структуру і найважливіші взаємозв'язки її секторів.

Доведено, що на рівні інституційної одиниці доцільно формувати модифікований інформаційний ресурс, здатний синтезувати показники господарської діяльності (витрати, прибуток, інвестиції, податки) в економічні показники Системи національних рахунків (валовий випуск, проміжне споживання, валовий прибуток, валове нагромадження основного капіталу, рахунки розподілу доходів і виробництва). Це дозволяє на макроекономічному рівні в системі обліково-аналітичних координат проводити моніторинг економічного становища країни, оцінювати внесок окремих секторів економіки у структурі ВВП, розробляти макроекономічну політику сталого розвитку та порівнювати показники досягнення цілей сталого розвитку із зарубіжними країнами.

Залучившись до пошуку відповіді на питання про зміст індикаторів сталого розвитку, встановлено, що їх доцільно ототожнювати із формами капіталу, які формують запас вартості, що збільшується або трансформується під час фінансово-господарської діяльності інституційної одиниці. Означені інституційні перетворення в системі бухгалтерського обліку надали поштовх до розробки і запровадження генеральної інформаційної конструкції, яка дозволяє вимірювати і прогнозувати потенційні наслідки економічної, соціальної і екологічної взаємодії суб'єктів господарювання і суспільства. Перспективність вирішення цієї проблеми полягає у побудові концептуальної моделі обліково-аналітичного забезпечення управління сталим розвитком інституційних одиниць із урахуванням фундаментальних положень процесу створення вартості (рис. 5).

Комплексний характер моделювання дозволив сформувати глобальний динамічний образ системи управління сталим розвитком інституційної одиниці, в якому відображається задана динаміка розвитку, номінальна структура процесу створення доданої вартості при доступних обсягах фінансового, інтелектуального, людського, соціально-репутаційного та природного капіталів, і ієрархічна будова причинно-наслідкових зв'язків облікового процесу у часових координатах системи національних рахунків.

Таким чином, запропонована концептуальна модель обліково-аналітичного забезпечення управління сталим розвитком інституційних одиниць може бути використана в якості методологічного базису розробки інтегральної моделі досконалості економіки, що відповідає Національній концепції розвитку соціальної відповідальності бізнесу в рамках імплементації Міжнародної моделі вдосконалення бізнесу, яку розроблено Європейським фондом управління якістю EFQM (Excellence Model), що перебуває на стадії запровадження.

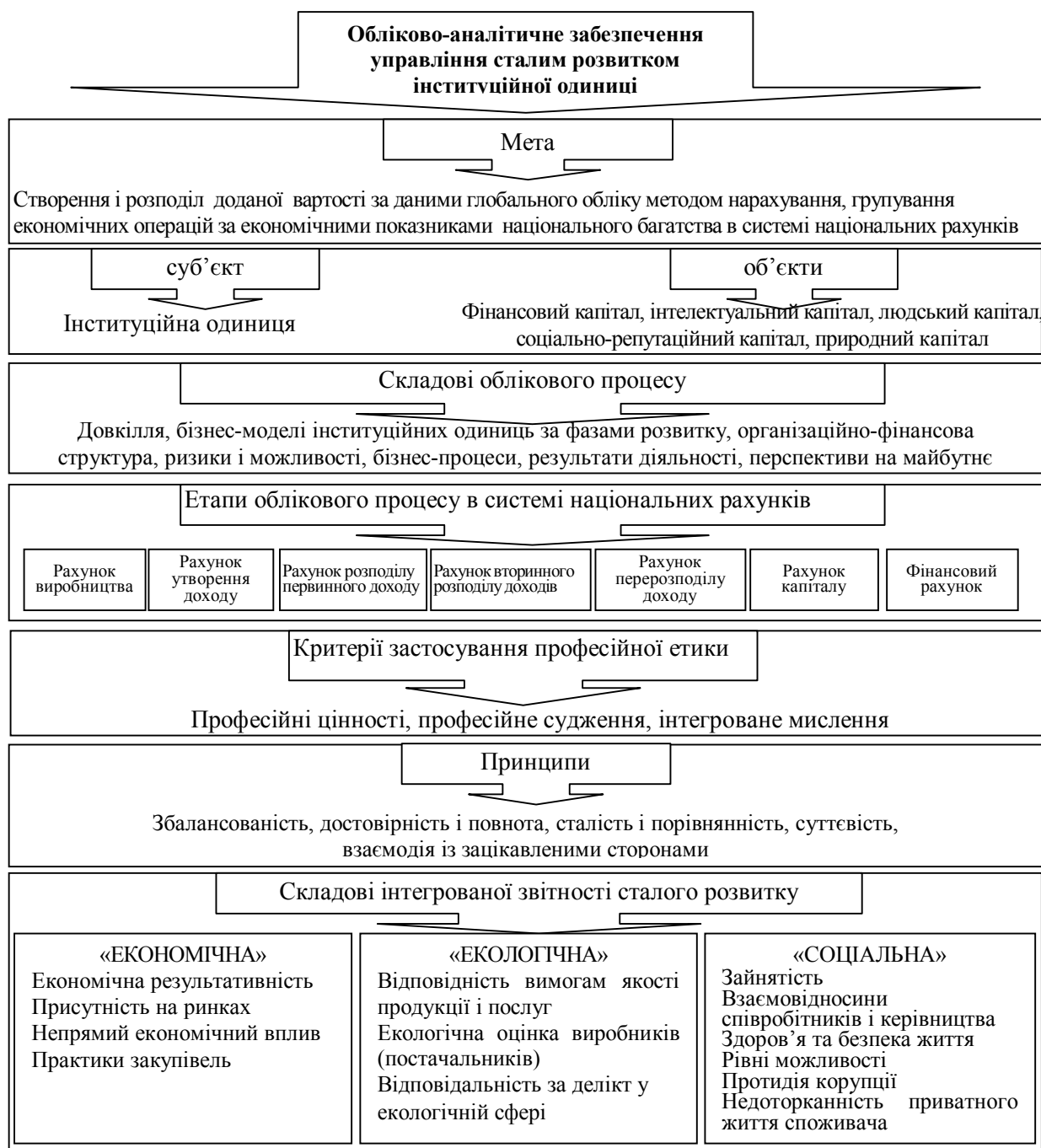

Рис. 5. Концептуальна модель обліково-аналітичного забезпечення управління сталим розвитком інституційних одиниць

ВИСНОВКИ

Результатом наукового дослідження є теоретичне узагальнення та нове вирішення наукової проблеми, що полягає в обґрунтуванні методологічних засад і розробці практичних рекомендацій з формування обліково-аналітичного забезпечення управління сталим розвитком підприємств торгівлі в умовах сучасних інституційних перетворень. На основі проведеного дослідження сформульовано наступні висновки та пропозиції.

1. Роль торгівлі в забезпеченні сталого розвитку країни спрямована на життєзабезпечення населення, підвищення якості його життя. З метою аналізу тенденцій розвитку роздрібно-торговельної мережі України та Харківського регіону

проведено аналіз основних показників діяльності галузі: роздрібного товарообігу, обсягу товарообігу на душу населення, кількості підприємств торгівлі, торговельної площі мережі. Виходячи із філософсько-економічного змісту принципу безперервності діяльності підприємства в системі фундаментальних положень бухгалтерського обліку, розроблено систему факторів, що визначають симптоми загроз подовження діяльності, збагативши її зовнішніми факторами та додавши до внутрішніх факторів біхевіористичні та структурно-адміністративні. Запропоновано визначати принцип безперервності діяльності на чолі ієрархічної сукупності базових постулатів формування обліково-аналітичного забезпечення управління сталим розвитком, який слід вважати нормативною основою запровадження стандартів безперервності бізнесу, якості менеджменту, інформаційної, соціальної та екологічної безпеки. З таких позицій запропоновано модель ентропії життєвого циклу підприємства в системі координат, де представлено криву, яка відображає залежність вартості бізнесу від певного періоду розвитку суб'єкта господарювання, та доведено, що особливості сталого розвитку торгівлі, зумовлені дією економічних законів і закономірностей, становлять стійку причинно-наслідкову повторюваність у соціально-економічних явищах.

2. Дослідивши теоретичні засади інформатизації та методологічні вимоги до організації бізнесу, які орієнтовані на потреби процесного управління, запропоновано під обліково-аналітичним забезпеченням бізнес-процесів у торгівлі розуміти конструкцію інформаційної системи управління, яка завдяки застосуванню певного інструментарію збору, узагальнення, обробки та аналізу інформації в розрізі бізнес-процесів дозволить сформувати базу для прийняття зважених управлінських рішень. Доведено, що процес формування обліково-аналітичного забезпечення є адміністративним бізнес-процесом, який є пріоритетним серед інших, що поєднує їх інформаційними коридорами, комунікаційними каналами та накопиченими знаннями (інтелектом). Ураховуючи ієрархічну логіку формування обліково-аналітичного забезпечення бізнес-процесів в торгівлі та особливості їх стандартизованої класифікації, надано визначення торговельно-технологічного процесу підприємства торгівлі як сукупності торговельних і технологічних процесів, функціонально підпорядкованих між собою, які обслуговують товарні потоки, визначають асортимент товарних запасів і доводять їх у належній якості до кінцевих споживачів під час створення доданої вартості, що дозволило розмежувати інформаційні властивості обліково-аналітичного забезпечення й узгодити дії між відповідальними особами. Розроблено функціональну модель обліково-аналітичного забезпечення управління, яку представлено у вигляді конструкції системно-цільового та технологічного рівнів, перший із яких характеризує вплив керуючої системи на керовану, тобто апарату управління на структурні підрозділи підприємства, а другий оцінює результативність цих впливів.

3. Дослідження інформаційної асиметрії з позицій бухгалтерського обліку довело, що вона є однією з властивостей обліково-аналітичного забезпечення і виникає через непоінформованість певних учасників господарських процесів і носить не лише матеріальний, а, в першу чергу, виражений майновий характер, який проявляється під час розподілу результатів господарської діяльності. Запропоновано класифікацію видів інформаційної асиметрії обліково-аналітичного забезпечення за

інституційними, економічними та підприємницьким об'єктами взаємодії, яка відрізняється виділенням зовнішньої інформаційної асиметрії, що виникає під впливом ендогенних факторів, і внутрішньої, яка враховує дію екзогенних факторів. Це дозволило інтерпретувати вплив інформаційної асиметрії на системоутворюючі компоненти бухгалтерського обліку та розробити концепцію подолання інформаційної асиметрії з позицій майнового інтересу як основного предмету оцінки бізнесу через сучасні стандарти вартості.

4. Основним завданням економіки держави є перенесення інновацій на ринок шляхом створення нових підприємницьких структур, які дають можливість бізнесу та державі ефективно боротися за власне існування в умовах конкурентного середовища. Для ефективного опису бізнес-процесів і управлінських змін введено поняття архітектури підприємства (Enterprise Architecture), яке об'єднує організаційну і фінансову структури та дозволяє забезпечити досягнення цілей підприємства в довготерміновій перспективі. Такий підхід дозволив перевести господарські пріоритети в площину клієнт-орієнтованої структури та запропонувати методологію формування архітектури підприємства як функціонально-операційної технології синтезу забезпечувальної і предметної області, яка є основою для моделювання інформаційної системи управління та забезпечить інформаційну підтримку бізнесу із використанням ІКТ. У загальній архітектурі доцільно виділяти три вектори: матеріальна відповідальність, фінансова відповідальність і часовий вимір. Горизонтальний вектор матеріальної відповідальності характеризує показники діяльності кожного структурного підрозділу, а вертикальний вектор фінансової відповідальності розкриває ієрархічний рівень повноважень осіб, які беруть солідарну участь у прийнятті управлінських рішень.

5. Доведено, що зростаючі координаційні можливості системи управління підприємством змінюють змістовне наповнення принципів організації облікового процесу. Запропоновано виокремлювати принципи підготовки інформації для прийняття проблемних рішень; відображення фактів спостереження або господарських явищ у загальній сукупності їх властивостей; закріплення даних про параметри і властивості господарських фактів у базі знань. За таких умов обліковий процес перетворився на облікову інтерактивну технологію, яка здатна здійснювати реєстрацію і накопичення інформаційних ресурсів за функціональним профілем господарських подій у інтегрованій інформаційній базі та забезпечує агрегацію оперативної, тактичної, стратегічної інформації в системі економічної, соціальної та екологічної відповідальності бізнесу. Розроблено пірамідальну модель агрегації обліково-аналітичного забезпечення в рамках багатовимірності облікового процесу, яка базується на трьох вимірах (вимірювачах) – оцінка R (історична, справедлива), простір S (реальні або умовні факти господарського життя), час T (оперативний, тактичний, стратегічний). Запропоноване бачення технології облікового процесу дозволяє формувати інформаційні ресурси за існуючими бізнес-процесами в інформаційному контурі фронт-офісу, упорядковувати джерела обліково-аналітичного забезпечення для задоволення потреб управління бек-офісу, забезпечувати регламентний доступ менеджменту, надавати зведену інформацію про реальний стан господарської діяльності.

6. Дослідивши галузеві особливості торгівлі, які впливають на управління сталим розвитком в умовах криз, розроблено логічну модель процесу діагностики сталого розвитку в системі обліково-аналітичного забезпечення, яка передбачає проведення функціональної, фінансової та ринкової діагностики та оцінити рівень рефлексивності системи управління. У рамках когнітивної технології запропоновано граф оцінки дисонансу розвитку, у якому наводиться послідовність визначення стратегічних контрольних точок захисту (факторів-індикаторів) сталого розвитку в рамках бізнес-процесів товароруку, що дозволило розробити зведений бюджет підприємства торгівлі, який дозволяє оцінити та нівелювати вплив руйнівного інциденту на процес утримання цінності в нестійкому зовнішньому середовищі. Змістовна адаптація положень Міжнародних стандартів ISO серії 9000 із подовження діяльності та постійного поліпшення управління бізнес-одиниці дозволила уніфікувати заходи оздоровлення, які спрямовані на виявлення неліквідних страхових ресурсів, власних резервів, реструктуризації боргів.

7. Виявлення деструктивних тенденцій розвитку потенціалу життєвого циклу підприємства дозволило визначити показники-індикатори загроз переривання бізнес-процесів, до яких віднесено втрачену економічну вигоду, загрозу та невизначеність. У межах новітньої парадигми управління ризиками розроблено заходи його нейтралізації та моніторингу, які формалізовано в моделі інформаційної підтримки ризик-менеджменту, що передбачає проведення аналізу ситуації для забезпечення безперервності бізнесу, визначення критеріїв прийняття ризиків на основі професійного судження та розробку сценаріїв раціональних управлінських рішень для нівелювання наслідків загроз сталого розвитку.

8. Обґрунтовано, що резерви доцільно розглядати як джерело компенсації несприятливих наслідків ризиків фінансово-господарської діяльності з метою забезпечення сталого розвитку бізнес-одиниці, відрахування на формування яких є витратами, момент визнання і здійснення яких не збігаються у часі. Запропоновано модель просторово-часового континуума у вигляді ефективної управлінської конструкції організації моніторингу попереджувальної протидії, яка дозволяє розпізнавати ризики бізнес-одиниці за етапами превентивних, реактивних й адаптаційно-стабілізаційних управлінських дій технології non-stop управління, спрямованих на мінімізацію ризиків через ресурс резервування. Запропоновано методика формування резервної системи суб'єкта господарювання, яка на основі виокремлення наслідків господарської події дозволяє формувати обліково-аналітичне забезпечення за об'єктами резервування – активами, капіталом та зобов'язаннями.

9. Запропоновано облікову інтерпретацію резервів за господарськими подіями із визначеними та невизначними наслідками. Це дозволило розробити алгоритм облікового процесу формування та використання резервів знецінення активів і установчих резервів, який передбачає послідовність дій для визнання необхідного розміру, використання резервів у регламентованому розмірі на покриття можливих збитків, розрахунок величини прихованих резервів за активом балансу або корегування пасиву. Доведено, що найбільш проблемним і мало дослідженим лишається питанням організації контролю за зберіганням товарів та мінімізація товарних втрат на етапах товароруку. Тому для цілей обліку формування та

використання резервів за господарськими фактами із невизначними наслідками, до яких належать компенсаційні резерви товарних втрат, запропоновано виокремлювати товарні втрати за наступними ознаками: втрати, виявлені в процесі інвентаризацій залишків і втрати при постачанні товарів; втрати на складі і в торговому залі; втрати унаслідок розкрадань і в результаті об'єктивних причин (усихання, утрушування); втрати понад норми і в межах норм природних втрат, які суб'єкт господарювання вільний встановлювати самостійно, керуючись критерієм суттєвості. Розроблено облікову модель формування та використання компенсаційних резервів на відшкодування товарних втрат, яка дозволила враховувати витрати, що пов'язані з операційною діяльністю, в періоді їх виникнення та визначати податкові наслідки.

10. Доведено, що контролінг є фреймовим поняттям, яке об'єднує метакомунікативне визначення впливу господарської події в системі управління. Виходячи з позиції нової філософії управління та з огляду на специфічність сприйняття цієї категорії в бухгалтерському обліку, вважаємо за доцільне розуміти контролінг як соціально-економічну міжфункціональну технологію для визначення траєкторії розвитку інституційної одиниці, яка формує інформаційний простір підтримки оперативного і стратегічного управління на основі використання механізму внутрішніх управлінських дій рефлекторного характеру, спрямованих на сталий розвиток підприємства. Це надало підстави визначити новий напрям розвитку концепції контролінгу, яка базується на філософії сталого розвитку підприємства при збалансованому підході до економічних, соціальних та екологічних аспектів його діяльності.

11. Важливим моментом підвищення ефективності стратегічного напрямку цінової політики підприємств та зміцнення їх позицій у конкурентному середовищі є застосування контролінгу як системи інтегрованого інформаційного забезпечення, планування і контролю за цінами. Запропоновано діапазон торговельної надбавки, який визначає контур формування вартості торговельної послуги. Це дозволило параметризувати цінове рішення за сучасною технологією організаційно-функціонального проектування бізнес-процесу, який складається із наступних стадій: визначення пріоритетів товарного асортименту; оцінка транспортно-заготівельних витрат; вибір методу ціноутворення; розрахунок товарної націнки; вибір методу цінової адаптації покупців, та запровадження програми лояльності, що має виражене спрямування підтримки купівельної спроможності соціально незахищених покупців.

12. Запропоновано модель формування професійного судження як продукту інтелектуальної діяльності, згідно з якою професійне судження розглядається як процес перетворення інтелектуального потенціалу (сформованих компетенцій фахівця) на інноваційне рішення. Така облікова новація запроваджується в систему управління за логічною схемою: генерація управлінського рішення→аналіз управлінського рішення→комерційне використання управлінського рішення. З метою вироблення критеріїв, що характеризують якість професійного судження бухгалтера, а також ступеня їх пріоритетності під час підбору професіоналів, запропоновано методику оцінки професійного судження фахівця з обліку, яка

передбачає визначення кількісних і якісних параметрів професійної придатності на основі визначення рангу їх пріоритетності.

13. Задля метрологічної єдності удосконалено технологію облікового процесу в системі національних рахунків, яка має за основу балансові таблиці співставлення зміни в активах, зобов'язаннях і чистому багатстві, та мега-рахунки з обліку макроекономічних показників, які характеризують результати діяльності національної економіки за період часу, її структуру і найважливіші взаємозв'язки її секторів. Встановлено, що облікова система й система національних рахунків мають багато спільних рис, а саме, подвійний запис і балансове узагальнення, послідовне застосування фундаментальних принципів організації обліку, використання єдиного грошового вимірника, складання консолідованої звітності, споріднене коло користувачів. Це сприяло їх гармонізації в організаційній моделі обліково-аналітичного забезпечення сталим розвитком економіки, яка дозволяє узгодити інформаційні ресурси, що генеруються в системі бухгалтерського обліку на рівні інституційної одиниці, із системою національних рахунків за секторами економіки.

14. Запропоновано концептуальну модель обліково-аналітичного забезпечення управління сталим розвитком інституційних одиниць як основи запровадження генеральної інформаційної конструкції, яка дозволяє вимірювати і прогнозувати потенційні наслідки від економічної, соціальної і екологічної взаємодії інституційних-одиниць і суспільства в процесі створення і розподілу доданої вартості за даними глобального обліку методом нарахування, групування економічних операцій за економічними показниками національного багатства в системі національних рахунків.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Тарасова Т. О., Крутова А. С., Янчева Л. М., Бочуля Т. В. Аудит в умовах застосування інформаційно-комунікаційних технологій: монографія. Х.: ХДУХТ, 2011. 293 с. (заг. обсяг 18,8 друк. арк., особисто автору належить 6,8 друк. арк.: досліджено методологічні аспекти інноваційних засобів аудиту, розглянуто особливості аудиту в торгівлі із визначенням шляхів і інструментів нівелювання загроз інформаційної безпеки).

2. Тарасова Т. О., Волошан І. Г., Янчев А. В. Первинний облік товарних операцій підприємств роздрібною торгівлі: монографія. Х.: ХДУХТ, 2015. 240 с. (заг. обсяг 10,8 друк. арк., особисто автора 3,6 друк. арк.: розроблено методологічні аспекти формування обліково-аналітичного забезпечення товароруху підприємств торгівлі).

3. Тарасова Т. О. Бухгалтерський облік в інформаційній системі управління сталим розвитком підприємств торгівлі: монографія. Х.: Видавець Іванченко І. С., 2016. 360 с. (21,3 друк. арк.).

Статті у наукових фахових виданнях України:

4. Тарасова Т. А., Горбунова И. В. Усовершенствование бухгалтерського учета торговых скидок // Науковий вісник Полтавського університету споживчої кооперації України, 2002. № 1 (5). С. 112–114 (0,3 друк. арк., особисто автора 0,2 друк. арк.: запропоновано класифікаційну модель торговельних знижок в підприємствах торгівлі).

5. Тарасова Т. А., Горбунова И. В. Совершенствование учета товародвижения в соответствии с национальными стандартами бухгалтерского учета // Прогресивні ресурсозберігаючі технології та їх економічне обґрунтування у підприємствах харчування. Економічні проблеми торгівлі : зб. наук. пр. : у 2-х частинах. Харків: ХДУХТ, 2002. Ч. 2. С. 114–118 (0,3 друк. арк., особисто автора 0,2 друк. арк.: запропоновано рекомендації щодо удосконалення обліку товароруху, які регламентують порядок формування фінансового результату підприємств торгівлі).

6. Тарасова Т. О., Наумова Т. А. Методичні підходи з удосконалення процесу управління товарними запасами // Прогресивні ресурсозберігаючі технології та їх економічне обґрунтування у підприємствах харчування. Економічні проблеми торгівлі : зб. наук. пр. : у 2-х частинах. Харків: ХДУХТ, 2003. Ч. 2. С. 52–58 (0,4 друк. арк., особисто автора 0,2 друк. арк.: досліджено сучасні методи аналізу ефективності використання товарних запасів, запропоновано економіко-математичну модель формування страхового запасу на підприємствах роздрібно́ї торгівлі).

7. Тарасова Т. О., Наумова Т. А. Організаційно-методичні аспекти обліку власного капіталу акціонерного товариства в сучасних умовах // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. пр. Харків : ХДУХТ, 2006. Вип. 1 (3). С. 52–59 (заг. обсяг 0,4 друк. арк., особисто автора 0,2 друк. арк.: визначено організаційно-методичні аспекти обліку статутного капіталу підприємства).

8. Тарасова Т. О., Крутова А. С. Удосконалення класифікації об'єктів інтелектуальної власності // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. пр. Харків: ХДУХТ, 2006. Вип. 2 (4). С. 34–40 (заг. обсяг 0,4 друк. арк., особисто автора 0,2 друк. арк.: розроблено класифікаційну модель формування інтелектуального капіталу для цілей бухгалтерського обліку).

9. Тарасова Т. О. Контроль якості аудита відповідно до міжнародних стандартів // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. пр. Харків: ХДУХТ, 2008. Вип. 1 (7). С. 17–23 (0,4 друк. арк.).

10. Тарасова Т. О. Механізм розрахунків електронною готівкою // Вісник ДонНУЕТ. Серія «Економічні науки». 2008. № 3 (39). С. 52–57 (0,5 друк. арк.).

11. Тарасова Т. О., Крутова А. С., Янчева Л. М. Удосконалення обліку дисконтних карток на підприємствах роздрібно́ї торгівлі // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. пр. : у 2-х частинах. Харків: ХДУХТ, 2009. Вип. 1 (9). Ч. I. С. 12–18 (0,4 друк. арк., особисто автора 0,15 друк. арк.: розроблено облікову модель витрат емісії та розповсюдження сучасних дисконтних інструментів).

12. Тарасова Т. О., Крутова А. С., Котенко Л. М. Удосконалення обліку товарних операцій в умовах дистанційної торгівлі // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг : зб. наук. пр. Харків: ХДУХТ, 2009. Вип. 2 (10). С. 66–73 (0,4 друк. арк., особисто автора 0,15 друк. арк.: розроблено рекомендації з обліку руху товарів в умовах дистанційної логістичної системи).

13. Тарасова Т. О., Котенко Л. М. Удосконалення обліку втрат на підприємствах роздрібно́ї торгівлі // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг: зб. наук. пр. : у 2-х частинах. Харків: ХДУХТ, 2012. Вип. 1 (15). Ч. I. С. 105–112

(0,4 друк. арк., особисто автора 0,2 друк. арк.: запропоновано методику розрахунку резерву природного збитку з метою покриття втрат товарних запасів під час транспортування та зберігання).

14. Тарасова Т. О. Функціональна модель обліково-аналітичного забезпечення управління підприємством // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг: зб. наук. пр. Харків: ХДУХТ, 2014. Вип. 2 (20). С. 68–80 (0,81 друк. арк.).

15. Тарасова Т. О. Фундаментальні положення обліково-аналітичного забезпечення ризик-менеджменту в умовах безперервності діяльності // Вісник ХНАУ: Збірник наукових праць Харківського національного аграрного університету. Серія: Економічні науки. Харків: ХНАУ, 2015. № 5. С. 173–181 (0,52 друк. арк.).

16. Тарасова Т. О. Теоретичне обґрунтування принципу безперервності діяльності в системі фундаментальних положень бухгалтерського обліку // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. Херсон: «Видавничий дім «Гельветика», 2016. Вип. 16. Ч. 4. С. 143–147 (0,63 друк. арк.).

17. Тарасова Т. О. Обліково-аналітичне забезпечення ризик-менеджменту на основі концепції сталого розвитку // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг: збірник наукових праць. Харків: ХДУХТ, 2016. Вип. 2 (24). С. 7–21 (0,82 друк. арк.).

Статті у наукових фахових виданнях України, внесених до міжнародних наукометричних баз:

18. Тарасова Т. О. Методологічні засади моделювання архітектури підприємства в контексті онтогенезу життєвого циклу // Бізнес-Інформ. 2015. № 12. С. 239–245 (включено до ULRICHSWEB, RePEc, Index Copernicus, GetInfo, BASE та ін.) (0,93 друк. арк.).

19. Тарасова Т. О. Роль системоутворюючих компонентів бухгалтерського обліку в забезпеченні безперервності діяльності // Економіка розвитку. 2015. № 4 (76). С. 82–88 (включено до Index Copernicus, Directory of Open Access Journals (DOAJ) Research Papers in Economics (RePEc), Ulrichsweb Global Serials Directory, WorldCat, Open Academic Journals Index, Research Bible та ін.) (0,93 друк. арк.).

20. Тарасова Т. О. Теоретико-методологічні засади розвитку трансляційних можливостей контролінгу у забезпеченні сталого розвитку підприємства // Проблеми економіки. 2016. № 3. С. 219–227 (включено до Ulrichsweb Global Serials Directory, Research Papers in Economics, Index Copernicus та ін.) (1,11 друк. арк.).

21. Тарасова Т. О., Крутова А. С. Обліково-аналітичне забезпечення управління резервами як джерелами покриття ризиків // Економічний простір. 2016. № 115. С. 212–224 (включено до Index Copernicus, Google Scholar, Advanced Science Index та ін.) (заг. обсяг 1 друк. арк., особисто автора 0,8 друк. арк.: запропоновано методику формування системи резервів суб'єкта господарювання).

22. Тарасова Т. О. Професійне судження бухгалтера як основа інноваційного розвитку системи обліково-аналітичного забезпечення управління // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу: Міжнародний

збірник наук. праць. Житомир: ЖДТУ, 2017. Вип. 1 (36). С. 260–280 (включено до Index Copernicus, Google Scholar, Directory of Open Access Journals (DOAJ)) (1,1 друк. арк.).

23. Tarasova T., Arkhyrova V. Accounting and analytical support of measures on resuming trade enterprises' activity // Проблеми економіки. 2017. № 1. С. 269–276 (включено до Ulrichsweb Global Serials Directory, Research Papers in Economics, Index Copernicus та ін.) (заг. обсяг 0,95 друк. арк., особисто автора 0,8 друк. арк.: запропоновано рефлексивну модель управління сталим розвитком).

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав:

24. Tarasova T., Krutova A., Yancheva L. Features of the computer assisted audit stages and techniques in Ukraine // Finance and risk, Ekonomická univerzita Národohospodárska fakulta. Slovak Republik. Bratislava, 2009. P. 678–683 (0,4 друк. арк., особисто автора 0,15 друк. арк.: запропоновано модель бізнес-процесів в торгівлі).

25. Tarasova T. The formation of accounting-analytical provision of business processes in trade // Scientific journal «Economics and Finance» Socio-economic aspects of economics and management: Collection of scientific articles. Vol. 2 – Aspekt Publishing. Taunton. MA, United States of America, 2015. P. 149–153 (0,4 друк. арк.).

26. Tarasova T. Accounting and analytical ensuring of entrepreneurial structures' creation // Scientific letterers of academic society of Michal Baludansky, Slovakia. 2016. Vol. 4. P. 104–108. (0,62 друк. арк.).

27. Tarasova T., Levina M. Controlling as an ensuring element of trade activity's continuity // Innovation in science and education: challenges of our time. London: IASHE, 2016. P. 69–72 (заг. обсяг 0,51 друк. арк., особисто автора 0,3 друк. арк.: визначено цільові параметри формування системи контролінгу в торговельних підприємствах).

Праці апробаційного характеру:

28. Tarasova T. The formation of discount policy in trade enterprises: abstracts Warsaw East European Conference 6th Annual Session [«1919 – 1939 – 1989 – 2009 East-Central Europe. Independence – Totalitarian Regimes – Independence»], (Warsaw, 2009) P. 49 (0,1 друк. арк.).

29. Тарасова Т. О., Янчева Л. М. Развитие современных ценовых стратегий в торговле: материалы IV Міжнар. наук.-практ. конф. [«Управління підприємством: проблеми та шляхи їх вирішення»], (Севастополь 1–3 жовтня, 2009 р.). Севастополь: ДонНУЕТ, 2009. С. 360–363 (заг. обсяг 0,17 друк. арк., особисто автору належить 0,1 друк. арк.: розроблено рекомендації для формування дисконтної системи підприємства торгівлі).

30. Тарасова Т. О. Організаційні аспекти забезпечення навчального процесу підготовки фахівців з обліку та аудиту у вищій школі: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [«Облік, аудит, фінанси: сучасні проблеми теорії, практики та підготовки фахівців»], (Харків 28–29 жовтня, 2010 р.): в 2-х частинах. Харків: ХДУХТ, 2010. С. 274–276 (0,12 друк. арк.).

31. Тарасова Т. О., Янчева Л. М. Управління кредитними ризиками – основа стабілізації фінансової системи: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф.

[«Особливості функціонування національних фінансових систем в умовах поглиблення глобалізаційних процесів»], (Ірпінь 17–21 лютого, 2010 р.). Ірпінь: Національний університет ДПС України, 2010. Ч. II. С. 493–496 (0,15 друк. арк., особисто автора 0,08 друк. арк.: розроблено модель облікової політики з метою мінімізації кредитного ризику).

32. Тарасова Т. О. Організаційно-методичні аспекти контролю товарних операцій в підприємствах торгівлі: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених та студентів [«Розвиток України очима молоді: соціальні, економічні та правові аспекти »], (Харків, 18 квітня 2013 р.). Х.: ВБ «Фактор», 2013. С. 949–956 (0,33 друк. арк.).

33. Тарасова Т. О., Волошан І. Г. Шляхи вдосконалення нормування праці обліково-аналітичних працівників: матеріали I Міжнар. наук.-практ. конф. [«Менеджмент суб'єктів господарювання: проблеми та перспективи розвитку»], (Житомир, 20–21 червня 2013 р.). Ж.: ЖДТУ, 2013. С. 145–147 (заг. обсяг 0,12 друк. арк., особисто автору належить 0,06 друк. арк.: запропоновано загальну схему нормування робочого часу персоналу обліково-аналітичної служби).

34. Тарасова Т. О., Крутова А. С. Оцінка професіоналізму бухгалтера в інформаційній економіці: матеріали XI Всеукр. наук.-метод. конф. [«Модернізація вищої освіти та проблеми управління якістю підготовки фахівців. Удосконалення інформаційно-ресурсного забезпечення навчального процесу»], (Харків, 26 вересня 2014 р.). Х.: ХДУХТ, 2014. С. 364–365 (заг. обсяг 0,1 друк. арк., особисто автору належить 0,05 друк. арк.: запропоновано комплексну оцінку професійної придатності, особистісних та професійних якостей бухгалтерів).

35. Тарасова Т. О., Янчева Л. М. Формалізація облікового процесу: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф. [«Теорія і практика бухгалтерського обліку, аналізу й аудиту: стан, проблеми та перспективи розвитку»], (Львів, 16–17 травня 2014 р.). Львів: ЛКА, 2014. С. 71–74 (0,13 друк. арк., особисто автора 0,07 друк. арк.: удосконалено обліковий процес у організаційно-фінансовій структурі бізнес-одиниці).

36. Тарасова Т. О. Формування обліково-аналітичного забезпечення бізнес-процесів: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. [«Удосконалення обліку, аналізу, аудиту і звітності у сучасних умовах глобалізаційних процесів у світовій економіці»], (Ужгород, 21–22 квітня 2015 р.). Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2015. Т 11. С. 237–242 (0,13 друк. арк.).

37. Тарасова Т. О. Методологічні засади формування обліково-аналітичної системи в контексті онтогенезу підприємства: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [«Економіка в контексті інноваційного розвитку: стан та перспективи»], (Ужгород, 12–13 лютого 2016 р.): у 2-х частинах. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2016. Ч. 2. С. 94–97 (0,22 друк. арк.).

38. Тарасова Т. О. Новітня парадигма ризик-менеджменту в умовах безперервності діяльності: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [«Актуальні питання розвитку економіки в сучасних умовах»], (Одеса, 26–27 лютого 2016 р.). О.: ЦЕДР, 2016. С. 99–103 (0,2 друк. арк.).

39. Тарасова Т. О. Методологічні аспекти формування нової парадигми ризик-менеджменту в умовах безперервності діяльності: матеріали Міжнар. наук.-практ.

конф. [«Міжнародні економічні відносини на сучасному етапі: проблеми та розвиток»], (Дніпро, 4–5 березня 2016 р.): у 2-х частинах. Дніпропетровськ: НО «Перспектива», 2016. Ч. 2. С. 115–119 (0,23 друк. арк.).

40. Тарасова Т. О. Принцип безперервності діяльності крізь призму циклічності діяльності суб'єкта господарювання: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [«Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика»], (Харків, 24–25 березня 2016 р.). Х.: Видавництво «НТМТ», 2016. С. 417–421 (0,22 друк. арк.).

41. Тарасова Т. О. Розвиток інформаційних можливостей контролінгу в системі обліково-аналітичного забезпечення управління: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції [«Розвиток сучасних міжнародних економічних відносин: фінансово-економічні та соціальні чинники»], (Одеса, 23–24 вересня 2016 р.). Одеса: ОНУ ім. І. І. Мечнікова, 2016. С. 165–169 (0,17 друк. арк.).

42. Тарасова Т. О. Еволюція концепцій контролінгу в системі управління торговельним підприємством: матеріали II Міжнарод. науч.-практ. конф. [«Экономическая теория в XXI веке: поиск эффективных механизмов хозяйствования»], (Полоцк, Беларусь, 20–21 октября 2016 г.) : в 2 частях. Новополоцк : ПГУ, 2016. Ч. 1. С. 218–224 (0,39 друк. арк.).

43. Тарасова Т. О., Янчева Л. М. Методологічні засади організації контролінгу в умовах стійкого розвитку бізнес-структур: матеріали III Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції [«Фінанси, облік і аналіз в управлінні підприємницькою діяльністю: сучасні проблеми та перспективи розвитку теорії і практики»], (Харків, 28 жовтня 2016 р.). Х.: ХДУХТ, 2016. С. 151–152 (заг. обсяг 0,1 друк. арк., особисто автора 0,06 друк. арк.: досліджено концепцію розвитку контролінгу).

44. Тарасова Т. О. Теоретико-методологічні засади організації системи контролінгу в умовах сталого розвитку: матеріали IX симпозиуму [«Соціально-економічний розвиток системи фінансів і управління в інноваційному середовищі: проблеми, ефективність, перспективи»], (Харків, 25 листопада 2016 р.). Х.: Харківський інститут фінансів КНТЕУ, 2016. С. 386–388 (0,2 друк. арк.).

45. Тарасова Т. О., Крутова А. С. Інформаційна асиметрія в системі обліково-аналітичного забезпечення управління підприємством: materials of international scientific and practical conference [«Economics, science, education: integration and synergy»], (Bratislava, 18–21 January, 2016) : in 3 V. K.: Publishing outfit «Centre of education literature», 2016. V. 1. P. 87–88. (заг. обсяг 0,11 друк. арк., особисто автора 0,06 друк. арк.: досліджено зону виникнення інформаційної асиметрії за етапами життєвого циклу бізнес-одиниці).

46. Тарасова Т. О. Обліково-аналітичне забезпечення заходів відновлення діяльності підприємств торгівлі: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. [«Підприємництво та фінансова система: національні особливості та світові тенденції»], (Одеса, 17 лютого 2017 р.). О.: ЦЕДР, 2017. С. 99–103 (0,23 друк. арк.).

47. Тарасова Т. О. Формування обліково-аналітичного забезпечення управління резервною системою підприємства: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. [«Ресурсний потенціал регіонів України: стан та напрями розвитку»], (Київ, 18 лютого 2017 р.). К.: ГО «Київський економічний науковий центр, 2017. С. 99–103 (0,2 друк. арк.).

48. Свідоц. реєстрац. автор. права 70364, Україна. Державна служба інтелектуальної власності. Методика формування обліково-аналітичного забезпечення управління резервною системою підприємства / Т. О. Тарасова, А. С. Крутова (Україна); заявка № 70952/1-9/1676 від 14.12.2016 р.; дата реєстрації від 10.02.2017 р., 5 с.

Підручники та навчальні посібники:

49. Тарасова Т. О., Янчева Л. М., Крутова А. С. Електронна комерція: організація та облік: навчальний посібник. Х.: ХДУХТ, 2015. 231 с. (заг. обсяг 14,3 друк. арк., особисто автора 3,2 друк. арк.: досліджено організаційно-правові засади діяльності підприємств торгівлі, запропоновано формування технологічної інфраструктури з метою моделювання бізнес-процесів підприємства в системі управління сталим розвитком).

50. Тарасова Т. О., Крутова А. С., Нестеренко О. О. Оподаткування суб'єктів підприємницької діяльності: навч. посібник. Х.: МОНОГРАФ, 2016. 286 с. (заг. обсяг 16,6 друк. арк., особисто автора 6,6 друк. арк.: досліджено особливості обліку резервів в системі оподаткування).

АНОТАЦІЯ

Тарасова Т.О. Обліково-аналітичне забезпечення управління сталим розвитком підприємств торгівлі. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності). – Харківський державний університет харчування та торгівлі Міністерства освіти і науки України, 2017.

Дисертація присвячена обґрунтуванню теоретико-методологічних постулатів формування обліково-аналітичного забезпечення управління сталим розвитком підприємств торгівлі та розробці інноваційного інструментарію імплементації стандартів сталого розвитку і якості менеджменту в систему бухгалтерського обліку. Поглиблено теоретичне обґрунтування принципу безперервності бізнесу як концептуальної основи сталого розвитку підприємств торгівлі. Досліджено діалектику розуміння системоутворюючих компонентів бухгалтерського обліку як засобу подолання інформаційної асиметрії. Запропоновано методологічні засади формування обліково-аналітичного забезпечення управління в контексті життєвого циклу підприємства. Зменшено ентропію сучасної парадигми обліково-аналітичного забезпечення ризик-менеджменту. Удосконалено методологічні положення формування і використання системи резервів як облікового інструменту забезпечення сталого розвитку. Поглиблено особливості концептуального середовища контролінгу як міжфункціональної технології управління сталим розвитком підприємств торгівлі. Обґрунтовано атрибутивні параметри професійного судження бухгалтера. Розроблено концептуальну модель обліково-аналітичного забезпечення управління сталим розвитком торгівлі в умовах інституційних перетворень.

Ключові слова: обліково-аналітичне забезпечення, сталий розвиток, життєвий цикл, ризик-менеджмент, резерви, професійне судження, стандартизація, методологія.

АННОТАЦИЯ

Тарасова Т.А. Учетно-аналитическое обеспечение управления устойчивым развитием предприятий торговли. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.00.09 – бухгалтерский учет, анализ и аудит (по видам экономической деятельности). – Харьковский государственный университет питания и торговли Министерства образования и науки Украины, 2017.

Диссертация посвящена обоснованию теоретико-методологических постулатов формирования учетно-аналитического обеспечения управления устойчивым развитием предприятий торговли и разработке инновационного инструментария имплементации стандартов устойчивого развития и качества менеджмента в системе бухгалтерского учета. Обосновано теоретическое доминирование принципа непрерывности бизнеса как концептуальной основы устойчивого развития предприятий торговли. Исследована диалектика системообразующих компонентов бухгалтерского учета как средства преодоления информационной асимметрии. Предложены методологические основы формирования учетно-аналитического обеспечения управления в контексте жизненного цикла предприятия торговли. Уменьшена энтропия современной парадигмы учетно-аналитического обеспечения риск-менеджмента. Усовершенствованы методологические положения формирования и использования системы резервов как учетного инструмента обеспечения устойчивого развития. Усовершенствовано учетно-аналитическое обеспечение контроллинга как межфункциональной технологии управления устойчивым развитием предприятия. Разработаны атрибутивные параметры профессионального суждения бухгалтера. Предложена концептуальная модель учетно-аналитического обеспечения управления устойчивым развитием торговли в условиях институциональных преобразований.

Ключевые слова: учетно-аналитическое обеспечение, устойчивое развитие, жизненный цикл, риск-менеджмент, резервы, профессиональное суждение, стандартизация, методология.

ANNOTATION

Tarasova T.O. Accounting and analytical providing of managing sustainable development of trade enterprises. – Manuscript.

The dissertation for competition of the degree of Doctor of economic sciences, speciality 08.00.09 – accounting, analysis and audit (by the types of economic activity). – Kharkiv State University of Food Technology and Trade of the Ministry of Education and Science of Ukraine, 2017.

The dissertation is devoted to the substantiation of theoretical and methodological postulates for the formation of accounting and analytical support for managing sustainable development of trade enterprises, and development of innovative tools for implementing of sustainable development standards and quality management in the accounting system. Theoretical foundation of the principle of business continuity as a framework of sustainable development of trade is extended. The functional model of analytical accounting and analytical managerial support that is presented in the form of the

construction of system-based and technological levels, the first of which describes the impact of the managerial system the controlled one, i.e. of administrative staff on structural divisions, and the second evaluates the impact of these influences. The classification of the types of information asymmetry of accounting and analytical support by institutional, economic and business interaction objects is suggested. It differs in the allocation of external information asymmetry that occurs under the influence of endogenous factors, and internal one, which takes into account the effect of exogenous factors. It made it possible to interpret the impact of information asymmetry on system-forming components of accounting and develop the concept of overcoming information asymmetry from the point of property interest position as the main subject of business assessment through modern price standards.

The methodology of the formation of enterprise architecture as functional and operational synthesis technology of interim and subject area, which is the basis for the design of information management system and provides information support of business using ICT. The pyramidal model of accounting and analytical support aggregation is developed. It acts within the multidimensional accounting process that allows creating information resources based on the existing business processes in the information loop of front office; organize the sources of accounting and analytical support to satisfy the needs of back office management, to provide routine access of management, provide summary information about the real situation in business. Examining trade industry features affecting the sustainability management under the impact of the crisis, a logical model of diagnostics sustainable development in accounting and analytical provision system, which provides functional, financial and market diagnosis, and assess the level of control system reflectivity is developed.

Within the modern paradigm of risk management, the measures of neutralization and monitoring are develop. They are formalized in the model of information support promoted by risk management, which presupposes provision of the situation analysis regarding business continuity, definition of the criteria for taking risks based on professional judgment and development of scenarios of rational managerial decisions on leveling effects of threats to sustainable development. The model of the space-time continuum as an effective managerial construction of preventive monitoring organization that allows recognizing the risks of the business unit by the stages of preventive, reactive and adaptive-stabilization acts of managerial technologies of non-stop management directed towards risks resource minimization through reservation. The method of forming reserve system of the entity that is based on isolating effects of economic events allows creating accounting and analytical support for backup facilities - assets, capital and liabilities.

Based on the position of a new management philosophy, the model of concept controlling environment in the management of sustainable development is suggested. It is a theoretical basis for constructing organizational structure of the controlling unit at trade enterprises, and methodological basis for defining the functions of controlling and formalizing its procedures, consisting of subjective (organizational architecture, scheme of economic relations, professionalism) and objective (management, marketing, targeting) component.

A morphological matrix for the evaluation of professional judgment as a product of intellectual activity that determines the priority degree of criteria for the assessment of proficiency in quantitative and qualitative parameters is proposed. It made it possible to offer aggregated quality of a specialist's professional judgment, due to which the company's management received an effective tool for managing and motivating accounting and analytical staff. The conceptual model of accounting and analytical support of sustainable development of trade based on the technology of global accounting process in national accounts, the subject of which is determined by institutional units and objects - financial, intellectual, social, reputational and natural capital. It contributes to solving the problems of creation and distribution of value added cost, according to global accounting accrual basis for the grouping of economic transactions by the aggregated indicators of national wealth in the system of national accounts.

Key words: accounting and analytical support, sustainability, ontogeny, risk management, professional judgment, standardization, methodology.

Підп. до друку 26.05.2016 р. Формат 60x84/16. Гарнітура Times New Roman.
Друк цифровий. Ум. друк. арк. – 1,8. Наклад 100 пр. Зам. № 25-05.

Надруковано

ФОП Іванченко І. С.

пр. Тракторобудівників, 89-а/62, м. Харків, 61135.

Тел.: +38-057-756-09-25, +38-050-40-243-50.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників та розповсюджувачів
видавничої продукції серія ДК №4388 від 15.08.2012 р.

www.monograf.com.ua